پښتون رساله

از عبدالغفار خان

مئی

۱۹۲۸ء

میاشتنئ رساله

پښتون

پېښاور

چلوونکے عبدالغفار خان

نور قومونه چه خلک په ترقۍ کښې ... علم و فن زده کړه که دا سے کېدهٔ غواړے
ته په خپله دَ ځان فکر اوکه یاسه ... که دنیا کښې په عزت او سیدهٔ غواړے
ځان میړه په کته کړه لکه تکړه زے ... په تلی که دَ اشنا تکیدهٔ غواړے
اره که دَ منکر په شان سل ځله په ... تو ړے زلفے دَ صنم کهٔ لیدهٔ غواړے
وار خطا د خطرے دَ لارے نه کړې ... که منزل ته دَ مقصود رسیدهٔ غواړے

(افغان)

پرنټر پبلشر الله بخش یوسفی
[illegible]

دَ

پښتون

ترقي دَ پښتو خپل درونډ والے دَے څومره چه ډېر زيات خور شي هم دومره به زيات فائده وي - حقه خبره خو دا ده چه "پښتون" دَ پښتو دَ خاطر دَ پاره جاري کړے شوَے دَے - هم دا وجه ده چه مونږ دا فيصله کړے ده چه دَ دے فائده به په قومي خيرونو کښ لګيدَے شي - دَ دے دَ پاره دَ قوم په خدمت کښ عرض دَے چه هم ستاسو په "توره" به دا کار کيږي چه څومره خريداران زيات شي دومره به فائده وي.

قيمت

دَ دوغ کال دَ پاره - - - څلور روپۍ
" شپږو مياشتو - - - پاؤ باندِ دوه "
طالبانو دَ پاره دَ کال - - دوه نيمے "
" " شپږو مياشتو - يوه نيمه "

منيجـــر

فهرس

خوږ نصیحت (افغان) صفحه ۴
پښتون (سرَے) 〃 ۵
رښتیا دی (افغان) 〃 ۸
دَ آزاد یاغستان سرته دِ حنیر وی - (پیسے) (نش) 〃 ۹
دَ بل ملګرے، ځان نه لرے 〃 (میان احمد شاه) ۱۰
ګورنمنټ مډل سکول چارسدہ (رستے) ۱۱
دَ صحت ساتلو بهترین قاعدے 〃 ۱۱
فتح قسطنطنیه (میاں احمد شاه بیرسټر) ۱۲
زمیندارانو ته خوشخبری (شاه) ۱۵
پښتون اخبار (نظم) خادم- ۱۶
رائے (بے نومه مضمون) ۱۷
دَ آسمان خالق (نظم) راحت 〃 ۱۹
هنرمنده ښځه (خیال) ۲۰
لوَے زړه (راحت) ۲۱
قوم ته دوه سوالونه. صفحه ۲۲
یوه حیثیٔ ریوه خور) 〃 ۲۳
په کار عمل دَے (میاں نواب شاه) 〃 ۲۳
دَ سعد زغلول پاشا اقوال 〃 ۲۴
غزل (عمردین- مردانی) 〃 ۲۵
دَ جنګ خبرے خورے .... 〃 ۲۶
افغانی اقبال (راحت) 〃 ۳۰
په خندا اختر او ... (ابوسعید) ۳۱
اسلام او د سرحد پښتانهٔ 〃 ۳۵
دَ افغانستان ملکه (عبدالحبیب) ۳۷
رائے (میاں احمد شاه) 〃 ۴۱
سوکړے (عبدالغنی) 〃 ۴۲
شرح چنده و نوټ - (راحت) 〃 ۴۳
اشتهار 〃 〃 ۴۴

نوټ

زهٔ دا لاندنی دَ پښتو ټکی دَ غیر ټکو په ځائے خوښوم. امید دَے چه منظور به شی- یا که څوک دوئ ته ښهٔ ټکی خوښولَے شی نو لابه ښه وی

پښتو	اردو، عربی	انګریزی-
چلوُنکے	مُدیر	ایډیټر
سرُے (دَ سرمضمون)	مقاله افتتاحیه	ایډیټوریل
چاپ کوُنکے	طابع	پرنټر
خورَوُنکے	[illegible]	[illegible]

میاں احمد شاه

رسالهٔ

پښتون

پښاور

جلد (۱)	ماه مئی سنه ۱۹۲۸ء مطابق ذیقعده سنه ۱۳۴۶ھ	نمبر (۱)

"پښتون"

د "پښتون" د راتلو غنب د اوّل نه لور په لور خور شوے دے۔ داسے خو ډیر اخبارات دنیا ته راغلی دی او رابه شی، ولی چه کومه خوشحالی د "پښتون" په راتلو باندې پښتنو ظاهره کړے ده د هغې اندازه د هغې مضمونونو نه لګیدے شی چه کوم د "پښتون" د اعلان نه روستو دفتر ته راغلی دی۔ داسے معلومیده لکه چه خلق ورته د ډیرې نه لیواله ناست وو او دا یوه قدرتی خبره وه ځکه چه د "پښتون" په نوم کښی یو داسے زړه راکښونکے اثر پروت دے چه د هغې نه کم نه کم د پښتنو زړونه بچ کیدے نهٔ شی۔ یقین دے چه ډیره لږه موده کښی به عقل حیرانونکے ترقی حاصله کړی۔ مثل دے چه د "نر زوے ژړا په زانګو کښی معلومیږی" محض په نوم اوریدو سره دومره شوق ظاهرول یوه سرکنده نښه ده چه په یو څو ورځو کښی به "پښتون" د هرچا د سترګو تور شی۔ دا دے نه یوه بله خبره هم معلومیږی۔ دا چه څومره خلق تر کومه حده پورے د خپلے ژبے یو اخبار ضروری ګڼړی۔ کنی نو چه تر کومه پورے د خبرونو تعلق دے خلق ئے روز په لوړو اخباراتو کښی ګوری۔ بیشکه د هغوی دا قسم جذبه د هغوی د ژوندون یو څرګند دلیل دے۔ او خدائے دِ کړی چه د هغوی دا قومی ژوندون ورځ په ورځ په

ترقۍ وی۔ "پښتون" به په خپل فرض ادا کولو کښې دَ هغوی دَ هرقسم خدمت کولو دَ پاره تیار وی۔ دا هم دَ دوی اخبار دَے او دَ ترقۍ او دَ تنزل ئې هم دوی ذمه وار دی. که نور څه نۀ وی نو کم نه کم دَ پښتنوالۍ خیال خو هم سائل په کار دی. هسې نۀ چه دَ غیر عمار دَ خندا شُو۔ هرڅوک چه غواړی نو خپل مضمون په کښې شائع کولے شی۔ خو دَ دے خبرے خیال ضرور دَے چه مضمون ښۀ او دَ کتو قابل وی۔ ولے چه دَ یو اخبار ښۀ والَے یا بدوالَے دَ هغۀ په مضمونو بانډ وی په عربۍ کښې متل دَے چه "الناس باللباس" یعنی دا چه دَ خلقو عزت او دروندوالَے په جامو دَے۔ چه څومره یو سړَے ښے جامے واغُندی خلق کمان کوی چه عزت دَے۔هم دا رنګ دَ یو اخبار دروندوالَے او ابادی په ښـــۀ مضمونونۀ ده۔

دا یوه منلے شوے قاعده ده چه هر هغه څیز چه په دنیا کښې موجود دَے یا به پیدا کیږی هغه به دَ څه عرض او فائدے نه خالی نۀ وی۔ "پښتون" چه راغۀ نو ډیره دَ خوشحالۍ خبره ده، هرکله دِ راشی، ولی دَ دهٔ راتلل هم دَ یو څو عرضونو نه خالی نۀ دی۔ اول کار ئے دا دے چه په موقعه موقعه دَ پښتنو دَ حقوقو ساتنه وکړی او په وس پر کوشش او زړۀ ورتیا سره په خپل لوے اواز هغوی دَ نقصان او دَ خطرے دَ ځایونو نه په وخت اګاه کړی۔ بغیر دَ یو داسے قومی اواز نه نن ورځ ځان ساتل هم ګران شوی دی۔ مونږ ټولو ته معلومه ده چه دَ اخبار مثال دَ یوے ژبے دَے که ژبه نۀ وی یا په نشت حساب وی نو یوبیدل او یویول دواړه ګران شی۔ بیا زمانه هم دَ خاموشۍ نۀ ده۔ دَ عربۍ متل دَے چه "البرکت فی الحرکت" دا چه څومره چُست کرزیدونکے ئے هم دومره فائده دَ کارخانې کومه پُرزه ده چه یو وقت هم په قرار وی او دا بیقراری باعث دَ بقا کرزیدلے ده۔ دَ قدرت شور په عمل دَے نۀ په قول دارنګ حمونږ شور دِ هم په عمل سره وی او نۀ په بے بنیاد واکو خبرو چه دَ یوے بوړ بورقۍ په شان ئے یوه لحظه قدرِ زندګی لړی او بیا ځی غائب شی۔ هغه وقت یڅوا

تیر شوی چه په بے اصولو خبرو کار کیدے شی. نن ورځ زړه غوښتونکے کامیابی حاصلو د اوسینو ښئی چیچل دی. او په دے راز صرف هغه خلق خبر دے چه د زړه سترګے ئے غړیدلے وی. خلاصه دا چه ځان ساتنه په هرچا فرض ده. پښتانه هم که دلے دی یا په افغانستان، یو قوم لکیا دے جوړیږی. دوی ته هم هرو ترقی حاصل دے چه د خپل ځان پوره پوره ساتنه اوکړی. په دے عقله کښ د نورو خبرو نه یوه دا خبره هم ده چه د دوی په خپله ژبه کښ قومی اخبارات جاری شوے چه په وقت وقت سره په کښ خپل خیالات ظاهروی. د دے د پاره "پښتون" اخبار جاری شو امید دے چه سیاسی، تعلیمی وغیره وغیره میدان کښ به د نور چا نه روستو نه وی او د خپل کار ایستاو د پاره به هغه لار اختیاروی چه روغه او مطلب ایستونکے وی.

هیڅ پاک ښتته که چرِ مونږ اوس شروع کوو. تیرے چپے تیرے شوے. د وراندینو خیال ساتل په کار دی. دا ضرورت به خپل خپل وخت سره تولو ترقی یافته قومونو کتلے دے. دا بیله خبره ده چه نن ورځ اخبارات دومره ډیر شوی بی چه لوستل ئے هم ګران دی. ولے په ډیر والی سره په هغه ضرورت کښ هیڅ څه فرق راغلے نه دے. په یو وقت د بیل بیل سړی سره په ترخ کښ کرزیدل او خپل مطلب ورته بیانول ناممکن دی او د اخبار په ذریعه سره څه شیه او څه ورځ هروخت د ذکونو سره خبرے کیدے شی. او د اموخته کولو د پاره دا یوه ښه طریقه ده. دا سبب دے چه پولو، نژدکے کړے قومونو د سوونو کالو نه رومبے دے طرف ته مخه کړے ده. بیځایه به نه وی که چرِ د نورو ملکونو د اخباراتو په تاریخ باندِ لږ شانِ نظر واچوو.

وائی چه د اخبار صحیح تاریخ د جرمنی نه شروع شوے دے. په ۱۶۱۴ء کښ الجنولف ایمل (Egenolph Emmel) نوے سړی یو هفته وار اخبار په نامه د "فرینک فرټر جرنل (Frankfurter Journal) جاری کړ. شپږ کاله روستو ۱۶۲۲ء په لندن کښ یو اخبار په نامه د هفته وار اخبار (The Weekly News) شروع شه. په ۱۶۳۱ء کښ فرانس هم داسے قسم یو اخبار جاری کړ. اټلی او سپین اورته په ۱۸۱۶ء او ۱۸۲۲ء کښ توجه وکړه. نن صبا په ټولو ملکونو کښ تر دے حده پورے ترقی شوے ده چه د نورو څیزونو نه علاوه اخبارات په کښ په خاص آ... ی. او دا نه چه

نن یو اخبار شروع شی نو صبائی بیا "سر سنړه" کړے وی۔ داسے ډیر اخبارات دی چه سُودلو کلونو نه دَ نن ورځے پورے په ډیرے کامیابئ سره چلیږی یو مثال ئے چه دَ انګلستان معتبر اخبار ټائمز (*The Times*) په یکم جنوری ۱۷۸۵ء کښ شروع شهٔ او تر دے ساعتَ پورے جاری دَے۔ سبب دَ ټولو خبرو دا دَے چه مونږ خلقو تر اوسه پورے په رښتیا سره دَ اخبارانو قدر نهٔ دَے پیژندلے۔ خو خیر اوس ورځ په ورځ حالت بدلیږی دَ صبر او انتظار نه کار اخستل په کار دی او په همت سره دے ضروری قومی کار ته اَرمیندل په کار دی۔ څومره پورے چه دَ پښتو ژبے تعلق دَے په هغے کښ مونږ دَ افغانستان دَ رونړو نه ډیر ګِله مند یُو۔ قوم ئے "پښتون"، ژبه "پښتو"، رسم رواج ئے واړه دَ پښتنو ولے بیا هم دَ لیکلو کار ئے په فارسئے ژبه کښ دَے۔ کم نه مونږ په دے "امیر جیبړ" ئے نهٔ پوهیږو۔ امید دے چه دے طرف ته ډیر زر اوشی۔ دَ افغانستان اخبارانو ته "امان افغان"، "اتحاد مشرقی" وغیره۔ په کار دی چه مخه دی خوا ته راوګرځوی۔ دا به داسے کیږی چه کله نا کله دا خبره څرګنده وی که چرِ څوک په پښتو کښ مضمون شائع کول غواړی نو مونږ به ئے ضرور اخلو

په آخر کښ مونږ دَ پښتنو او دَ پښتون اخبار دَ ترقئ او خیرازئے دَ پاره دعا کوو او قوم ته وایُو چه که نور څه نهٔ وی نو کم نه کم په شاباسی ویلو زړه ستړی نهٔ شی۔

رښتیا دِی

(دَ افغان صحرائی نه)

چا چه خپل قدر په خپله اوکه کله / ستاره دَ هغے قوم په عروج شوه
خدائے هم نهٔ بدلوی حال دَ هغے قوم / چه څوک نهٔ بدلوی خپل حالت په

په کوشش یو دَ خپل یاد دین حاصل کړهٔ / په تقدیر او سپاره بل پاتے محروم
نهٔ کله نن هم هغه یے چه ځمکه بیرون وے / نو افغان ماته ستا صبا معلوم

دا هغې دَ دولت دَ پاره بس دَے / دَ امد په نیم خرڅ چه دَ قوم کښ
دَ هغے سره په حال ژړا به کار ده / چه بچڅهٔ ئے امدن او خرڅ لس

دَ آزاد یاغستان سَرہ دِ خبرے وی

پہ تیر شوے مارچ کښں دَ لارڈ رانلڈشے دَ مشرے لاندِ دَ "ایسٹ انڈیا ایسوسی ایشن" یوہ جلسہ وہ۔ پہ دے جلسہ کښں چہ کومے وینا (تقریرونہ) شوے دی ھغہ دَ لوستو قابل دی چہ تِرِنہ دَ یاغستان پښتانہ څہ عبرت واخلی۔ اگرکہ عام طور دَ شاہ امان اللہ خان دَ لوے ھمتہ او دَ خپل قوم دَ پښتون ولے دَ ترقئ او خوشحالئ دَ پارہ دَ خپل طاقت نہ زیات کوشش کولو تعریف شوے دَے ولے بیا ھم دَ افغانستان خلقو تہ حولے شوے دہ چہ تاسو آزاد ځمونږ دَ لاس بیئ۔ او ځمونږ احسان درلوہ منل پہ کار دی۔ دا فیصلہ دَ افغانستان خلق او خاصکر نادرخان، علی احمدخان او دَ ھغہ پہ وطن قربانیدونکی ملگری ښہ کولے شی چہ آیا افغانستان څنگہ رنگ آزاد شہ۔ مونږ چہ دَ کوم خیال فکر احتی یو ھغہ دَ دے جلسے دَ مشر دَ لارڈ رانلڈشے تقریر دَے۔ دَ خپل بیان پہ شروع کښں ھغہ ویلی دی چہ دَ افغانستان آئندہ ترقی دَ حکومتِ ھند سرہ پہ ښہ تعلقاتو ساتلو کیدے شی۔ بلہ دا کہ چرِ دَ برطانیہ عظمیٰ دا حکمت عملی صحیح وی چہ افغانستان دَ حکومتِ برطانیہ او دَ یو بل او دَ یو بل زورور طاقت پہ مینځ کښں یوہ پولہ وی نو دا خبرہ ھم ھیرول پہ کار نہ دی چہ دَ افغانستان او ھندوستان پہ مینځ کښں یوہ بلہ علاقہ ھم شتہ دَے چہ پہ کښں ھیڅ قسم باقاعدہ حکومت نِشتہ۔ دَ دوی پہ عقلہ کښں دوہ خبرے دی۔ یا چہ ورسرہ دَ دوستئ تعلقات وساتلے شی او یا ئے دَ خپل ځان سرہ شامل کړو۔ وی دِ چہ ځما پہ دائے کښں بہترہ خبرہ بہ دا وی چہ دوی دَ ځان سرہ شامل کړو۔ ولے چہ کوم ځائے کښں تہذیب او جھالت سرہ پہ دعوہ شی ھلتہ جھالت لہ میدان خالی کول پہ کار دی۔ او زر یا پس بہ مونږ مجبور شو چہ خپل سرحد پہ افغانستان ولگوو۔ ×

دَ "پښتون" لوستونکی پہ خپلہ دَ دے بیان پہ غوض پوہیدَے شی دے دَ "تہذیب" او دَ "جھالت" سوال دَ ډیرو آزادو ملکونو څونہ ورانہ کړے دہ۔ اوس دَ غریبو یاغستانیانو وار دَے۔ خدائے دِ خبر کړی۔ پہ داسے سخت وخت کښں خپل ځان پیژندل پہ کار دی۔ متل دَے چہ "دَ زورور نہ یالوے یا غلے" پہ غلی کیدو څوفین نہ دے

چه خلاصه وشي ـ البته په لرے والی کښ څه د امید نښے ښکاریږی. د لرے والی د
مطلب نۀ دَے چه وطن پرېښودے شی او چرته بل طرف ته هجرت اوشی. بلکه دا
چه ځان له د سر سورَے په کار دَے چه په وقت د تکلیف کښ څه د سار صورت
جوړ وی.× خدائے دِکړی چه افغانستان د ډیر عمر پورے آزاد او په ترقۍ وی
او سیدونکی د افغانستان څه جُدا بیل خلق نۀ دَے ـ کۀ په عزدی کۀ په سم
تول د یو بابا اولاد دی. عم بنادی مرګ جواک ـ یت بربنډ ئے واړه سره یو دی نو
دغه نه به بل ښۀ "سرسورَے" کوم ځائے کښ وی. دا خبره منلے ده چه د پاښتا
خلق ډیر روستو دی ولے آزاد خودی که نه ـ ولے دِ هغوی د آزادئ نه محروم
شی؟ دا "آورے سترګے تهذیب" یو خدائے مړولے شِی. دا سے "هَل مِن مَزِید" او
دِ خدائے ورکه کړی چه په هیڅ نۀ بس کوی ـ اَصله خبره دا ده چه د تهذیب
او د انصاف تپے ډیل هم یوه سوداګری ده. عاقلان په خپله پړ ډیر ښۀ پو

دَ بل ملګرے، ځان نه لرے

دَ پردو سره په توله لاره مَل شے ... په خپل کور کوشه دَ ځان دَ یاره
دَ خپل رور دَ سر دَ پاسه قدم کیږدے ... دَ غماز دَ ښیو دَ لاندِ لکه یَل
دَ اغیارو نه قربان مال و دولت کړے ... په خپلوانو باندِ شنډ لکه دَ تل
توله ورځ په دروغو باندِ ښخوند کړے ... حق کو یئے ورته په روغ ژبه لل
په لمسون دَ چاه بد بخت، لیونے شوے ... چه دَ رور په کینه سم لکه دَشَل
تۀ دَ بل دَ کور په ښه څوکیداری کړے ... په رڼا ورځ خپل کور مالت کښ
نن مو بیا په سر منخته ده پوهیږو ... غلے غلے دَ غماز سره چه بیل
هر سړے په خپله ډله خیسته ښکاری ... دَ پردو په ډله ولے ګوښکے غل
رتیبان دِ هیڅ په قدر نۀ پوهیږی ... څۀ به خوند کړی که دَ یار دَ غم اد بل

(سوځن) ... مِیاں احمد شاه بیرسټر نښار

تعـــــــــــــــــــليم

ګورنمنټ مډل سکول چارسده

هلکان دِ مړه کوی، استاد نشته

موږ ته معلوم شوے دے چه دَ "محکمه تعلیم" مشر (ډائرکټر) دَ چارسدے مډل سکول په دا ئیګ کښ حکم لیکلے دے چه په پنځم جماعت کښ دِ دَ نوی هلکانو زیات نه شی اخستلے ځکه که چرِ هلکان زیات شی نو ګورنمنټ بل استاد نهٔ شی مقرر کولے. ښهٔ انصاف دے دَ نظر مهٔ شئ. نهٔ پوهیږو چه څومره ملت حکومت سرکار هم حکومت په پیسو حکومت بال بچ دَ پاره دَ چارسدے په تحصیل کښ قائم کړے چه دَ استادانو خرڅ نهٔ شی پوره کیدلے. کم نه کم حکومت پیسے چه دے تعلیم دَ پاره حکومت نه اخستے شی هغه خو دِ حکومت په هلکانو خرڅ کړے شی.

امید دے چه دے طرف ته به توجه اوکړے شی او دا نقصانی قید به زر تر زره لرے کړے شی. موږ په انتظار کښ یو.

دَ صحت ساتلو بهترین قاعدے

صحت هغه لوئے دولت دے چه په تلو ئی داتلل ګران دی. دَ زندګئ مزه دَ بدن په آبادئ ده. دَ امریکے دَ "راغونډو ریاستونو" (ریاست هائے متحده امریکه) په یو ځائے کښ ډاکټرانو دَ صحت دَ صحیح سالم ساتلو او دَ زور والی نه دَ پچ کیدو دَ پاره یو څو خبرے خوله دی بعض دَ هغوئ نه دا دی:-

(۱) دَ ډوډئ په وقت او بعد دَ ډوډئ نه ډیرے اوبهٔ څکل په کار دی

(۲) ستومانتیا نه تښتیدل او آرام پسے ګرځیدل ضروری دہ.

(۳) کم نه کم هره ورځ اتهٔ ګینټے خوب کول.

(۴) دَ لویو اندامونو روزانه کثرت کول.

دَ قسطنطنیې قلعبندي او فتح سنه ۱۴۵۳ع

محمد دوئیم (۱۴۵۱ع – ۱۴۸۱)

دَ قسطنطنیې : دَ فتح دَ پاره یوه قلعه جوړه
په ایشیائي غاړه باندې محمد اول هم دَ
کړې وه چه په نوم دَ "قلعه دَ اناطولیه" سره مشهوره وه - چه کوم وقت محمد دوئم
په تخت کیناست نو هغهٔ هم دَ دے ښار دَ اخستو په نیت ملا وتړله او دَ دے غرض
دَ پوره کولو دَ پاره ئے په یورپي غاړه باندې یوه قلعه بنا کړه یو زر کلکارانو او یو
زر مزدورانو په کښې کار شروع کړهٔ او په دریو میاشتو کښې ئے اخر تیاره کړه - په
لویو لویو برجونو باندې لوے لوے توپے سوَرے شوے او څلور سوه سپاهیان هم
په کښې مقرر شول او حکم اوشهٔ چه دَ هر تیریدونکي جهاز نه دِ محصول اخستے شي

دَ ښار قلعبندي په ۶ر اپریل سنه ۱۴۵۳ع کښې شروع شوه - قسطنطنیه درے کونجه
پرته ده - دوو طرفو ته ئے اوبهٔ دي او یو طرف ته اوچه - دَ ښار دَ سانتے او
او دَ بچاولي دَ پاره دَ اوچے اړخ ته یو برغ دیوال او ورسره یو خندق چه سل
فټه پلن وهٔ تیار کړے شوے وهٔ - دَ اوچے مخه په اوږدوالي ۶ میله ده. بادشاه
قسطنطین دَ فوجي کار دَ ویش نه بعد دَ قلعے دَ باهرني دیوال دَ سانتنه دَ پاره
په خپله لاړ - دَ قلعبندۍ په ړومبو ورځو کښې یوناني فوځ به خندق ته را
کوزیدهٔ او په ترکیانو به ئے اپے کولے - ولې ډیر زر ورته معلومه شوه چه دا
قسم کار زیات نقصان رسونکے دَے - دَ دے نه روستو هغوی دَ قلعه په دیوالونو
پریوتل او هغه ځاے نه به ئے په غشو نیزو، ټوپکو او توپو سره په دشمن
باندې گذارونه گذارونه کول - بل طرف ته ترکیانو دَ خندقونو او کنډرونو [illegible]
نه پناه اخستے رو رو ورخویدل - دَ سلطان خپلے توپے چه په هغه وخت سره
ډیره مشهوره وه، او دوه ؤ لوړو توپو دَ قلا په دیوالونو باندې خولے واکولے. او
دا رنګ لوړو وړو وړو توپو په خپلو هیبتناک ګرزهر سوه دَ قیامت میدان ساز
کړهٔ او په کمزورو ځایونو باندې ئے ماتے ګټې کړه - ورسره ورسره دَ اور دَ لمن دَ لاندې
ترکي ځوانان [illegible] په طرف ور روان وو حتیٰ چه دَ خندق غاړے ته ورغلهٔ

دَ خندق دَ ډکولو دَ پاره ئې ونې غنې، کانړی بوټی په یوبل انبار کړه - سر ورکونکو ځوانانو یوه داسې هله ګلا جوړه کړه چه کوم خلق وړاندې یا کمزوری وو هغوی به خندق ته غورځیدل. او دَ سټوګې رپ کښې به دَ خاورو لوټو لاندې ښخ شول دائي چه په دې وخت کښې مړګې دَ ژوندیانو نه زیات په کار وو چه خندق زر ډک شوې وَې. هم دا وجه وه چه دَ "مور ځامنو" پر ځلې سینې اچولې وې دَ کیروونکو کار دَ خندق ډکول وو او دَ کیر شوو خندق پاکول یوه ورځ دَ "تغابَن" جوړه شوې وه. دَ دې نه علاوه سلطان محمد نورې طریقې هم اختیار کړې. لکن تر کومې پورې چه دَ اوچې او دَ لوندې دواړو نه اَیه شوې نهٔ وې دَ ښار اخستل مشکل وو. دَ بندر دَ طرف نه حمله کول ناممکنه وه ځکه چه په هغې طرف لوې لوې جهازونه په ځوکیٔ ولاړ وو دا خوف وهٔ چه چرته دښمن دَ دریاب نه سخته حمله و نهٔ کړی. په دې سخت وخت کښې خلیفه محمد دَ خپل عقل نه کار واخست یو عجیبه تجویز ئې اوکه:-

دَ باسفورس دَ ابو نه ئې خپل سپک جهازونه او فوځي سامان په اوچه باندې دَ بندر پورتنئ لوې حصې ته اورسول. دَ دې دواړو ځایونو په مینځ کښې لس میله فاصله ده زمکه ټوله لوړه ژوره ده او ځائې په ځائې په کښې ونې غنې ولاړې وې. عقل حیرانونکې خبره دا وه چه په اوچه باندې دَ جهازونو دَ بوتلو دَ پاره ئې تختې ویړې کړې او دَ پاسه ئې دَ کلو او دَ ډنګرو ویلې کړې وازدې واچولې چه دَ جهازونو په راښکو کښې اسانتیا وی. دا جهازونَ او کشتئ به سرو دَ شاباسی او دَ "اَلا اَلا" دَ نعرو په مینځ کښې راښکلې په هرې کښتئ او جهاز دوه دوه چلونکی ناست وو - بادبانونه ئې باد ته خوارهٔ کړی وو. په یوه شپه دننه په غږ او په سمه باندې یوشان اوختل او په صباؤن کښې واړه جهازونَ او کښتئ دَ بندر په اُبو کښې پرتې وې (دې نه دَ قوم دَ پاره ځان ورکول او صدقه کیدل وائي، میانړې دِ کښیني او داسې ځامن دِ راوړی) دَ دې نه پس سا بن په اُبو کښې دَ جالو بو پُل تیار کړُ او لښکر ته دې ځې

فوځ سره دَ انډ پایو او دَ نورو ورو جهازونو دَ قلعه په کمزورو ځایونو دَ قیامت ورځ جوړه کړله هم دا قلعهِ دَ خاتمے شروع وه تر څلوېښتو ورځو پورے دوارو طرفو نه دَ بهادرۍ او ځوانمردۍ میدان ګرم وهٔ ولے او نهٔ شوه دَ یونانیانو قلعه بنل نوځ دَ برم پریون دواړه مخیز په ـ ئے حملے وے. ترکی توپو دَ قلعے برجونه بربنډ کړل او ځائے په ځائے په کښ دروازے پیدا شوے. ټوله ورځ په دے غوبل کښ تیره شوه کوون جوړ شول. یونانی فوځ هم بے زوره شهٔ. بله ورځ وختی سحر بغیر دَ څه کش کړپ نه دَ شپے په راتلو سره قدرے قلاری شوه. بله ورځ وختی سحر بغیر دَ څه کش کړپ نه دَ شپے په راتلو سره قدرے قلاری شوه - ځوانان وو چه قربانۍ ترکیانو کوتے پورے کړے. دَ سمندر او دَ اوچے نه برغه حمله اوشوه - ځوانان وو چه قربانۍ ترکیانو کوتے پورے کړے. دَ سمندر او دَ یونانیانو یونانیانو بوشان ښي دَ بهادرۍ او ایا ځوانان وو چه مرګ ته ترغاړه وتل. ترکیانو او یونانیانو بوشان ښي دَ بهادرۍ او ایا ولے کته او بالات دَ قلعه په اختو بانډِ وهٔ او بغیر دَ دے نه فیصله ناممکنه وه دَ دے دَ پاره ترکیانو دَ چلو توپو خولے دَ قلعے دیوالونو ته سمے کړے نتیجه ئے دا شوه چه دَ قلعے برغ دیوال دَ زمکے سره سم شهٔ. ولے بیا هم په قلعه بانډِ ور ختل ضروری وو اول دَ مور ځوئے "حسن" وهٔ چه دَ غښو او دَ ګولو دَ باران په مینځ کښ تورهٔ په لاس یو برج ته ورا وخت. دیرشو نورو ځوانانو هم ورسره ملا وتړله دَ ډیرو پرزدلونه روستو حسن او دولس نور ځوانان په کامیابۍ قلعه ته ورداوریدل دا اوریدل څهٔ وو چه دَ نورو ترکیانو وړلپه یو عز شهٔ او چار چاپیره ئے په قلا بانډِ دانورے کړے قلعه نهٔ ورّ ختر وهٔ سرونه وو چه ډُو ریدل. ځوانان وو چه غرزیدل دَ غوبل دَ مینځ نه دَ قسطنطنیه اواز اوریدے شو چه څوک عیسائی نشته چه سرا پریکړی هم په دغه غوبل کښ آخرئے سره او آخرکار قلعه دَ ترکیانو لاس ته راغله -

(میان احمدشاه

...——————~:~——————...

ضرورت

"پښتون" دَ پاره دَ یو داسے ترجمه کونکي اسسټنټ ضرورت دے چه له انګریزئ، عربئ، فارسئ، اُردو نه په پښتو کښ صفا او ساده ترجمه کولے شي. یا کم نه کم ټکریزئ نه خو داسی صحیح او خوږه پښتو راټینے شي - دَ تنخواه فیصله په ...

ایډیټر پښتون پښاور -

زمیندارانو ته خوشخبري

دَ کُونګتي علاج

"محکمه زراعت پنجاب" دَ هغې کونګتي په عقله کښ چه کوے په سپرلي کښ په ختیکو، بادرنګو ـ هندوانو، کدوانو، ترو، باټینګړو وغیره باندِ لګی، دَ تحقیقات نه نه روستو یو څو خبرے ډیرے دَ فائدے معلوکړے دی امید دے چه زمینداران به ترِ نه فائده حاصله کړی:-

وائی چه کونګتي په ځمکه کښ ځانونَ چرته په اوچو پانړو، ذیلو کښ پټ کړی۔ هرکله چه سپرلے شروع شی او بوټی زرغونهٔ شی دوئ ورته وراوخیژی او په خوراک ئے لاس پورے کړی۔ دَ بوټو څوا ته په لونده ځمکه کښ زیړے اګئ واچوی دَ اګو اچولو میعاد ئے تخمینًا درے میاشتے وی دَ اګو نه زیرلجن بچی راووځی او دَ بوټو په جرړو او پانړو پورے ونخلی۔ په لږ وقت کښ بوټی سوزے کړی او میخونه ئے ډېر کړی په څوارلسو ورځو کښ دوئ کامل شی بیا دوئ بوټی پریږدی او په ځمکه کښ ننوځی په یوه هفته کښ پوره کونګتي شی۔ رنګ ئے سُورلجن وی او دَ چیتر نه دَ بادرو پورے بنځه ځلے بچی اچوی۔ له چرِ په وخت سره علاج ئے او نهٔ شی نو بیا ډیر ډیر زیات نقصان رسوی۔

کومے کونګتے چه دَ سپرلی په رمبو ورځو کښ ښکاره شی هغه ډیرے نقصان رسونکے وی او بلیشانه ډیرے اګئ او بچی اچوی۔

عام طور زمینداران په بوټو باندِ ایره توئی۔ فائده ئے دا وی چه کونګتي څه قدر دَ نقصان رسولو نه لاس اونیسی، ولے چه هغوئ ایره نهٔ خوښه وی لکن دے نه پوره پوره فائده نهٔ حاصلیږی که چرِ دَ ایرے سره لږ شان دَ خاورو تیل یو ځاے شی نو دَ هغے دَ بد بوئ نه کونګتي لرے لرے تښتی۔ دَ ایرے سره اوچه چونه او دَ تماکو میده پانړے یوځاے کول ښکار دی۔ دَ سرکو نو میده ریګ هم فائده مند دے که چرِ دَ ایرے سره ګډ وډ کړے شی۔

ایره یا دا نور سره ګډ شوی څیزونه ... دی او

په خوله بانډ ئے یو نیرَے مهین زړوکے تښل غوایښی او بیا دَ بوټو دَ پانړو دَ پاسه لړ لړ خاوره دوړولا په کار دی - بل علاج دا دے چه په اوائل کښې کونګښے وښوُے شی او مړے کړے شی - دا هغه وخت کیدَے شی چه کونګتے ډیرے لوے وی. کښی نو ډیر په کښې ډیر دَے -

(میان احمد شاه
بیرسټر)

پښتون اخبار

نن په ډاس کښې م اخبار دَے دَ پښتون — چه پښتو کښې دَ هغې دَے هر مضمون
دغه فال دَ پښتنو دَ نیک بختۍ دَے — چه اخبار دَ پښتون ووت همایون
هم ځما ارمان پوره شهٔ دَ عمرونو — هم به حال دَ پښتنو شی دکر کون
همیشه به چپه خوله ناست وم مجلس کښې — دَ خیال جوګے م لګیا وے په لړمون
یو او بل په مونږ کول به آوازونه — هم ایستے دَ پښتانو به شوُ کارډون
څوک خبر وو چه پښتون په دنیا شته دے — آزاد اوسی دَ ایشیا منځ کښې ماموُن
په اصلی فطرت لوئے شوے دے وطن کښې — تمدن دَ دوئ ساده دے هم ژوندون
طبیعت کښې چه دَ دوئ څومره ګلدون دے — داسے نشته دَ بل قوم دومره ګلدون
که په خاورو کښې پراته دی هم سالم دی — په باران سالم لګونه شی زرغوُن
روغ کنډک وهٔ چه دَ شپول دننه پروت وهٔ — څو پیښ شوے پرِسم نه وهٔ چرته شوُن
نهٔ په سمه زار چا دوی وو روان کړی — نهٔ دَ دوی وهٔ چا راوستے پیوستون
چه آواز دَ څوکیدار نهٔ وی لښکر کښې — په هغې لښکر دښمن کوی شبخوُن
په آواز بانګ قومونه پورته کیږی — که پیدا شی دَ آواز خاوند پښتون
چه نعره دَ تکبیر پورته شی وطن کښې — بیا اودریږی هغه ځاے کله ملعوُن
آوازونَ په اخبار کښې پورته کیږی — نن دَ خولے آواز دَ لارے نه شی …
قومیت به سرایت اوکړی په دوئ کښې — خون دَ بل پښتون به اوکړی خپل …

دَ خادم شعر به هم هله ښکاره شی
… اخلی هر پښتون

محمد اکبر

رائے

دَ "رائے" نه مطلب نهٔ رائے بهادر دَے او نهٔ رائے سینا - چاسخه چه جناب سرجان سائمن په آب وتاب بانډې خیمه زن دَے. بلکه دَ رائے نه مطلب او مقصود دَ خداوند کریم هغه عظیم الشان بخشش او عطیه ده چه په هغې بانډې دَ انسانی عروج وکمال دَ اصلاح او رهنمائئ او دَ امن و امان انحصار دَے - که چرې دَ دے بخشش نه برطانوی پارلیمنټ مستفیض وَے نو هغهٔ به دَ قیامت تر ورځې پورے هم دَ کمیشن دَ رالیږلو نوم اخستے نهٔ وهٔ - دَ کمیشن په راتلو سره غریبانو دُکاندارانو خپل دوکانونه دَ زړهٔ دَ خفګان دَ خولو دَ پاره بند کړل - الغرض دَ آباد و ښاردنو نه او دَ رونقدارو دوکانونو نه مرستان جوړ شوے وهٔ -

څومره چه مونږ ته یاد دی - رائے دَ فکر دَ هغه قوت نوم دے کوم چه انسان په انفرادی او اجتماعی حیثیت سره دَ اعلیٰ نه اعلیٰ مشوره او صلاح ورکوی - او دا هغه قوة دے چه دَ دهٔ دَ کمی یا دَ غلط استعمال په وجه سړے بیا دَ معجون فلاسفه محتاج او دَ یونانی دواخانه دَ در سائل شی - په انفرادی حالت کښې رائے ته هله تقویت حاصلیږی چه دَ انسان په دماغ کښې پوره اعتدال او اعلیٰ تندرستی موجود وی - په اجتماعی حالت کښې دَ رائے صحت هله تسلیم کیدَے شی چه افراد یا دَ یو قومی مجلس تابع وی یا دَ یو منظم حکومت زیر احتساب وی - برخلاف دَ دے چه دَ چا په صحت او په دماغ کښې اعتدال نهٔ وی دَ هغهٔ رائے - دَ دیوال دَ سوری نه زیات وقعت نهٔ لری بلکه دَ متزلزل طبیعت دَ خاوندانو رائے په مصداق دَ "په کړځ کښې توله په کوڅه کښې ماسه" هیڅ درجه نهٔ لری - او نهٔ په یو رائے بانډې قابو موندَے شی - او نهٔ دَ هغوی دَ رائے استحکام وی - هم دارنګے دَ غلام قومونو دَ رائے حال دے وجه دا وی چه نهٔ خو په هغوی څه دماغی روشنی دی او نهٔ دَ خپل قومی حکومت زیر احتساب وی -

دَ "رائے" دَ استحکام او دَ مضبوتیا یوه ښه ذریعه ... تربیت دے مګر دَ اعلیٰ تعلیم نه دَ هندوستان ...

چه دَ دے

ډیږه کول یا دَ انګریزی مشین پُرزے سازیدل دی۔
نتیجه صرف دَ ډیرے زده کول یا دَ انګریزی مشین پُرزے سازیدل دی۔ نه حکومت نهٔ وی دَ هغوی دَ رائے
برخلاف دَ دے نه دَ کومو خلقو چه خپل قومی حکومت نهٔ وی دَ هغوی دَ رائے
استحکام لوی او نهٔ څه وقعت ۔ هر فردِ بشر دَ هاران زده چیلو په شان دَ یو بل دَ حال نه
خبر۔ یو بل پوهوا بل بلخوا زه ۔ نهٔ چرِ عروج حاصلولے شی نهٔ متفق کیدَے شی او نهٔ دَ
جامعیت جامه زیب تن کولے شی ۔ الغرض په هغوی دِ بغیر دَ افتراق نه بل شے دَ "ط" نهٔ
شی۔ لیکن تاسو لږ جامعه ترکی یا جامعهٔ ایران ته وګورئ کوم ځائے چه دَ مصطفیٰ کمال
او رضاشاه په یو اواز بانډِ دَ هغه ځائے لوئے لوئے ذی رائے خلق بغیر دَ څه قسم دَ تردید
نه عمل ته فوراً تیاریږی او خپله علیحده رائے هرګز نهٔ قائمه وی ۔
برخلاف دَ دے نه هندوستان هم یو ملک دَے چه په دے کښ ۳۳ کروړه اوګ
دَ بی مهارَ اوبښ په شان ځان ځان له روان دی هر یو مختار دَے خوښه ئې خپله ده که
په کانګرس کښ داخلیږی که په مسلم لیګ کښ که په جمعیة العلماء کښ که په هندو مهاسبها
کښ۔ که په تولو اعتراض کوی نو هم احتساب نشته او که تر اعراض کوی نو هم۔ پس دَ
دے اختلاف رائے اسباب دا دی :-

۱- هیڅ قومی احتساب او سزا نشته چه دَ هغے دَ خوف تمام قوم صرف په یو مرکزِ عمل
راجمع شی او صرف دَ هغے تابع وی۔

۲- صحیح تعلیم او تربیت نشته چه هغه قوم په یو متحده مرکز بانډِ دَ دوام دَ پاره
قایم وُساتی۔

۳- لیډران یا رهنمایان به ذاتِ خود هم متفق او متحد نهٔ وی۔

۴- دَ قوم صحت دَ اعتدال نه اوړیدلے دَے او دَ متواتر امراض په وجه دَ هغوی
دَماغونه دَ یو عضو معطل نه کم نهٔ دی۔

۵- کوم خلق چه صحت مند او تعلیم یافته او صائب الرائے دَے دَ احتساب یا دَ سزا
عدم موجودګئ په وجه دَ هغوی رائے هم داسے څه اعلیٰ او قابل قبول رائے
نهٔ ده۔ بلکه په بعضو موقعو بانډِ غلطه ثابتیږی مثلاً دَ هندوستانی رهنمایانو
[illegible] اده چا [illegible] دوی په اعمال بانډِ څه ګرفت نشته۔ برخلاف
[illegible] یو سړے پیدا شی چه دَ هغهٔ دَ رائے

قومی ترجمانی نه شی کیدے - یا دَ هغهٔ رائے په یو پهلو کښ غلط وی نو هغه بسا اوقات دَ آزاد خیال افراد دَ لاسه پیوند خاک یعنی هلاک شی- لیکن په هندوستان کښ دا قسم غلطۍ او کمزورتے ډیرِ زیاتِ موجود دی-

دَ نپولین بونا پارټ په نسبت یو ځوانی مولوی صاحب فرمایلے وو چه هرکله به هغهٔ یو خپله رائے ظاهرول نو په میدان کښ به ودریده دواړه لاس به ئے په ملا کینبودهٔ- ست به ئے سینے طرف ته ښکته کړه او په غور و فکر کښ به مستغرق شه پس له دے نه چه به هغهٔ کومه رائے قائمه کړه په هغے به ئے ډیر په سختئ سره عمل کوهٔ- مګر دَ دنیائے انسانیت مصلح اعظم حضور اقدس صلے الله علیه وآله وسلم فرمایلی وو هرکله چه تاسو خپله رائے قائمه کړئ نو بیا دَ عقلمندانو رائے هم معلومه کړئ- دَ دے دَ پاره چه ستاسو دَ خپل رائے په استحکام او په اصابت پوره پوره یقین پیدا شی او صرف دے ته اصطلاح کښ "مشوره" وائی وَ حضور انور دَ دے ارشاد نه دا هم معلومیږی چه "رائے" دَ څومره اهم او ذمه واران قوت نوم دے - چه دَ دے دَ پاره دَ دومره اهتمام ضرورت دے - برخلاف دَ دے نه دَ هندوستان یو کم عمر کم علم او نادان طالب علم هم په کانګریس کښ رائے شاملولے شی او خپل همعصر متأثر کولے شی - که څوک په اخبار لوستو پوه شهٔ نو ګویا هغه دَ رائے دَ ذمه وارو نه پوره پوره آګاه شهٔ لیکن ریښتیا خبره خو دا ده چه دَ هندوستان دَ اجتماعی تحریک دَ بربادۍ یو لوے سبب دا هم دے - چه هر یو بلا تأمل رائے شاملولے شی-

(پاتے بله پرچه کښ)

دَ آسمان خلق "پښتون" ته په زیړ ګوری

دا خیسته سپوږمۍ او دا بے شمیره ستوری
دا په دَو دَو چه دَ خدائے په حکم شوری

دے خاوریله زمکه کښ ئے خهٔ دی لیدلی
چه آسمان ته ئے کړلے شا اسے خوا ګوری

خدائے دِ وساتی "ن"

نزاو محسیم

یوه هنرمنده ښځه او خوار میړه

قصه کیږی چه خورشیدجی نوم ئی یو غریب عاجز پارسی وهٔ چه دَ یو بل غټ سیټھ سره به پنځهٔ روپئ میاشت نوکر وهٔ - او دَ هغهٔ دَ دُکان مخه به ئے جارو کوله - خو لنډه دا چه په ډیر غربت او ذلت کښ پروت وهٔ - ژوندُون ئے یوه ورځ وه چه ماښام وخت کښ ډیر خفه دلګیر کور ته راغے. او په یو شلیدلی کټ کښ بوږی بوږی پریوت - ښځے تِر نه پوښتنه اوکړه چه ولے نن دومره خفه درانده پریوتے نهٔ څه خبره نهٔ څه اتره څو دافلے او سرکوړه په کټ کښ پریوتے - خیر خو دَے ناچاقه خو نه ئے - خورشیدجی اوویل چه نهٔ ناچاق خو نهٔ یم مګر خفه ضرور یم او له حده ډیر دلګیر یم - ځکه چه تهٔ ګوره ورته ځونږ ټول رونړه تربوران دَ ډیر مال دولت خاوندان دی او مونږ لغړ تغړ بربنډ دروانه دَ نورو نوکرے کوو او سپورے ستنغے ورهو - لکه نن چه ځما له لاس صرف دَ ځلور انو تش کلاس مات شو نو مالک دومره ورتلم و ئے وهلم او لا دَ تنخواه نه م زیاتی څلور انے اووهلے - او سپوره وَے خو چه خپله وَے -

ښځه :- زهٔ خو له ټول عمر نه تاته نغرے وهم چه ځمونږ دَ پلار نیکهٔ اصل نسب سوداګری پیشه ده - ملازمت نهٔ دَے خو تهٔ نهٔ منے او لا تهر دوپ ځګ ځوک راسره زیاتی اوکړے خو خیر زهٔ به ښهٔ نهٔ خوښوم او ښه به اوکړم سړے به دِ کړم خو که ځما په خوله عمل کوے - څه لاړ شه دَ بازار نه دَ یوے روپئ ریښم او دَ یوے روپئ تُوکے راوړه او دَ پیسے ستن راوړه -

سړے ملامت وهٔ په صلح او په کوزو سترګو بازار ته لاړو او خپل شوی څیزونه ئے راوړل یعنی صرف دَ یوے روپئ ریښم دَ یوے روپئ تُوکے دَ پیسے ستن - او خپلے ښځے ته ئے په مخ کښ کیښودل او ورسره ئے دا خبره اوکړه چه مونږ دار له نهٔ مومونه ... الله په بخملونو ریښم لګوے.

نکو ... ښلی ده - یقین دهٔ هیڅ څه پرواه ئے پیر ... اونده ...

... بنا کړ چه عموماً ماړهٔ خلق ئے ...

میږدو نو اچوی۔ نو چه هرکله دا تیار شهٔ۔ بیا ئے خاوند نه اوړل چه نه لاړ شه او دا په بازار کښې خرڅ کړه او په هرڅو چه خرڅ شهٔ دَ واړو روپو بیا ریښم او نوکی راوړه۔ خورشیدجی بازار ته لاړ او په لس روپئے ئے خرڅ کړو۔ دَ لسو واړو ئے نوکے ریښم راوړل نو دَ هغې نه ئے ښځې ډیر اعلیٰ قمتی کټ خادر (بیډکور) جوړ کړو چه هغه په بازار کښې په دوه سوه خرڅ شهٔ خو نوره دا چه په دے شان غریب درمانده خورشیدجی په میاشت دوه کښې دَ شپږ دو اتو سوو روپو مالک شهٔ او یو درکوچنے شان دُکان ئے پرې جوړ کړو او په ځاے دَ پردَے ملازمت تابعدارئے دَ خپلے روزئے خاوند شهٔ او دَ خپلے قابلے ښځے دَ هغې په برکت نن دَ خورشیدجی په لنډن۔ پیرس۔ برلن۔ نیویارک کښې دَ کروړونو روپو یوه یوه کوټۍ ده۔ او دَ عیش۔ عشرت آرام ژوند تیره وی په چرچو سر دَے۔ ع کسب کمال کن که عزیز جہان شوی۔

(محمد شاه۔خیال۔کاکاخیل دکردو)

نوَے زړه

دا بیتونه دَ هغه وخت دی چه یونانیان دَ انګورے دروازو ته پراته دو او بیا مصطفیٰ کمال دَ توړے په زور وزغلول۔ دَ "پښتون" لوستونکوته پیش دی

په دوے ښځے ولاړ وهٔ دین دَ قسطنطین انګوره کښې ئے سبق زده کړو دَ والتین
ناګهاء دَ انګورے انګور تراوهٔ شو رشته دار دَے دَ لومبړی قسطنطین
اغاخان ته وایه ولته بیعت په کار دَے دَ سنډاکانو مخکښې نهٔ وهی څوک بین
هے افسوس چینے دَ تیلو شولے وچے لائډ جارج چه به دَو یوړو وَرته تین
په افسوس سره کرزن ونموته اخلی دَ شیراز، تبریز، دَ مرو، دَ قزوین
بے ایټنه زړکه کومه چه یا دیسړی که خداے کاندِ شی اینده به په آئین
کوم قهیتر کښې ایکټو امان الله دَے پښتنو ته به یوځل اوښَئُ سین ښین
که غیرت دَ پښتنو واغے په جوش کښې ۔۔۔
چه راحت دعا دَ فتح اوغوښتا۔ دین
آمین

قوم نه دوه سوالونه

(دَ میان ګړنګې یوه خور)

په ۱۵ اړدَ فروري ۱۹۲۸ء جناب فخرِ افغان صاحب ځمونږ کلی ته تشریف راوړے وه. مونږ ته معلومه شوه چه دوئ دَ اتمانزو نه یو "پښتون" نوم ئے اخبار جاري کوي. دَ دے خبرے په اوریدو سره مونږه ډیرے خوشحاله شو چه مونږ به هم دَ دنیا له حال نه څهٔ نا څهٔ خبریږو. مونږه غریبانانے په ژوندونے دَ مړوونے په حساب یو. که د دیوال نه آخوانه دنیا ورانه شي هم تر نه مونږه نهٔ خبریږو. دا دَ پښتنو په خپلو لوڼړو لوے ظلم دے چه اول خو دوئ لونړو ته تعلیم نهٔ ورکوي. بیا که چرِ یوه نیمه په کښ دَ نورو تکی نه خبر شي نو هم دَ دنیا دَ حال. دَ قام دَ حال دَ ملک او دَ اسلام دَ حال نه نهٔ خبریږي ځکه چه مونږه پس دَ قرآن شریف نه دَ پښتو یو څو کتابونه ویلي وي. نو بغیر دَ پښتو نه بله ژبه مونږ له نهٔ راځي. او په پښتو کښ هیڅ اخبار یا رساله نشته. پښتنون یو لوے قوم دے. لیکن ډیره دَ افسوس خبره ده چه دَ دوئ په خپله ژبه کښ یو اخبار قدرِ هم نشته.

زهٔ خپل قام ته دَ ټولو لونړو دَ طرفه دوه سوالونه کوم اول سوال م دا دے چه مونږه تاسو نه کالی نهٔ غواړو. بنارسئے او سوچه پټړے نهٔ غواړو خو مونږ دَ پاره دَ پښتو یو اخبار جاري کړئے. که تاسو خپل بیځایه خرڅونه نهٔ کموئ نو ځمونږ کالی او پټړے پیزار خرڅ کړئے او په چنده کښ ئے ورکړئے او دَ پښتو یو اخبار پرِ جاري کړئے. دویم سوال م دا دے چه ځمونږ دَ تعلیم څه انتظام وکړئ مونږ له په خالصه پښتو کښ داکړئے نورو ژبو ته حاجت نشته. په مونږه خپله ژبه قدرمنه ده. ځکه چه دَ فیرنګیانو لونړه خپله ژبه کښ تعلیم کوي او په خپله ژبه کښ اخبارونه او کتابونه کوري. او ځمونږه ژبه ورته هیڅ شئے نه ښکارېږي. نو دا مونږه ډیرے بے غیرت یو. نے پښتو یو چه دَ بل قام په [illegible] خپله ژبه ډیره قدرمنه ده.

يوه چټهٔ

(دَ ميان ګړهئ بله خور)

موږ چه خبر شو چه دَ اُتمانزو نه دَ پښتو اخبار جاري کيږي نو موږ ډيرے خوشحاله شُو. خدائے دِ دا اخبار زر جاري کړي او خدائے دِ ورله ډيره ترقي ورکړي - ځما دَ سبق يوے ملګرے دَ نټولو لونړو دَ طرفَ دَ قوم نه دَ اخبار او دَ تعليم سوال کړے دَے نو زهٔ هم دَ قوم په خدمت کښې دا عرض کوم که چرے تاسو خپل اولاد   لائق غواړئ نو ميند و له تعليم ورکړئ - دَ کوم ځوے لُور چه مور نالائقه وي - هغوي هم نالائق وي - ځکه چه دَ پښتو يو متل دَے "که سل ځويه لور شي څو يو به دَ مور نشي". بله دا خبره که ماته چا خط راوليږهٔ نو زهٔ به دَ درېو غريبانانو ښځو په نوم "پښتون" دَ يو کال دَ پاره دَ خپله طرفَ جاري کړم - خط دِ په دے پته رالېږي:-

ز - ب - ميان ګړهي - ډاکخانه تخت بهائي - تحصيل مردان - ضلع پشاور

په کار عمل دے، په کار عمل دَے

نواب شاه ميا الفضل صاحب
عرائض نويس

پړانګ، چارسده
هشتنګر

څه لږ دے فرصت، نږدے اجل دَے   په کار عمل دَے، په کار عمل دَے

په ښېو پېړئ مو، مخکښې سوځئ مو   ځمونږ عمل دے، را سره مل دَے

مال و دولت مو تاله واله شهٔ   خنجر په لاس کښې دَ کافر غل دَے

ځان دِ دَ بل کړو، مال دِ دَ بل کړو   څوک دَے چه وائي" وطن دِ خپل دَے

تجويز به څهٔ کړے، تشے خبرے   عمل پرِ نشته هسے چَل ول دَے

شيخهٔ تسبيح او مُصلیٰ نغاړه   بے دَ عمل نه دِ هر اټکل دَے

دَ خدائے په ملک کښې هر ځائے پرديسي   عاجز امت دَ فخر الرسل دَے

روغ لاس و ښپے وو ستړکے دَ مسلم   دَ ما " ... شل دَے

روکے پُرنسے بيا يو ځل په لاس کړه   ... کل دَے

زړهٔ م سوزيږي، شعلے تږ   ... دَے

دَ سعد زاغلول پاشا مرحوم حکیمانه اقوال او خبرې

اوس په ملک کښې دَ سائمن کمیشن دَ وجه نه یو سیلاب دَ آزادۍ جوړ شوې دې. دې دَ پاره مادا مناسب وګنړله چه دَ سعد زاغلول پاشا مرحوم دَ یو څو حکیمانه وُ خبرو ترجمه وکړم او تاسو ته ئې پیش کړم چه دا میدان دَ هغې دَ پاره ډیر ښهٔ دَے:-

۱- مصر کامله آزادی غواړي. ځکه چه دا دَ قومونو پیدائشی حق دَے. په دې وقت کښې که مونږ ډیر ذلیل یُو مګر ځونږ دَ قوم همره یو لوے قوم دَ چل قسمت نه نا اُمیده کیدَے نهٔ شی.

۲- دَ خپل قام یو حقیر رعیت کیدل ځما په نزد ډیر ښه دی دَ پردی حکومت او دَ پردی قام دَ لاندې په یوه لویه عهده بانډې مقرریدلو نه.

۳- آزادی غوښتونکی انتها پسند نهٔ دی. ځکه چه دا روښتیا شته دَے. غلامی غوښتونکی انتها پسند دی. ځکه چه غلامی دَ نفس انتهائی ذلت دَے.

۴- دَ قوم روح نهٔ دَ جنګ په قوانینو سره مغلوب کیږی نهٔ په ظلم سره. نهٔ دَ دنیا په لویو لویو سلطنتونو سره.

۵- دَ ملک خلقو! ستاسو دَ ټولو دا فرض دی چه ځما نګرانی وکړۍ. یوازې سعد ذمه وار نهٔ دَے. دَ وطن هر سړے ذمه وار دَے.

۶- چه دا ووینم نو ځما دَ خوشحالۍ څه انتها نهٔ وی چه په مصر کښې یو قام دَے او هغه صرف مصري قام دَے.

۷- سعد دَ مرګ نه پس به هم همیشه ژوندَے وی. ځکه چه هر مصری سعد دے. بلکه دَ سعد نه زیات دَے.

۸- ځما زړهٔ کښې نهٔ حسد دَے. نهٔ کینه ده. ځما زړهٔ کښې قومی امانت هیڅ شی له ځائے نهٔ دَے ورکړَے.

۹- کو[illegible] خامنه وینې دے دَ پاره توپه وی، چه هغوی [illegible] [illegible] آزادۍ استحقاق نه لری.

۱۰- شریر قام چه څهٔ جمع کړی دی هغه به خوارهٔ شی - طمعے چه څه یوځائے کړی دی هغه به مات شی - چه دَ کوم شی بنیاد په دروغ وی هغه به یقیناً یقیناً پریوزی -

۱۱- په یوه زمانه کښې ضرورت هیڅ قانون نهٔ دهٔ - نهٔ په یوه زمانه کښې قوت دَ حق معیار وهٔ -

۱۲- هر ظلم په حپله لمن کښې مظلوم دَ پاره خوشخبری او دَ ظالم دَ پاره سزا پټه کړے وی - (الهلال) (ابوسعید - خلیل الرحمان)

صرف رسالہ پشتون کے لئے جملہ حقوق محفوظ ہیں

غزل

سونځری م عاشقۍ کښې رقیب یو خوا بیلتون بل خوا — محبت م لو غرڼ که ، دردون یو خوا بیګون بل خوا
سراسره سرګردان یم ، په دا مینه کښې دَ ترکو — په ګردش کښې یم اغستے، فلک یو خوا ګردون بل خوا
چه سلطان دَ عشق شوم، وزیران م دغه دوه وو — چپ راس چه م نظر که ، فرهاد یو خوا مجنون بل خوا
ما چه یار په سترګو ولید، زهٔ مفتون په هسے شان شوم — چه م هغه دم قرار شه ، صبر یو خوا سکون بل خوا
چه م موتی دَ لاس پرانست، پکښې نقد یو دَ نن دَه — دغه دواړه ترِ دولړے ، صبا یو خوا پرون بل خوا
نهٔ په مرد بانړ حباب یم، نه حباب یم په ژوندون کښې — لکه بت په غمو سترګو، فنا یو خوا ژوندون بل خوا
زهٔ عدم لو چه راغلم ، لکه دوئ دی هسے زهٔ یم — سم ځما سره پرانه دی، کبل یو خوا قارون بل خوا
وخله سترګے ځمانهٔ دی چه تراوبه شوے روانے — دا په مخ ځما بهیږی، جیحون یو خوا سیحون بل خوا
وخله دوځ چه دَ انصاف شی، هر سړی ته به معلوم شی — دَ عمل نامے به ښیئ، سزا یو خوا بښنون بل خوا
دلسوزی ځما په قتل، هیڅ راغله دَ نو خطو — په بدن ځمائے راښکه، خنجر یو خوا ګزلکون بل خوا
یار ځما په زړهٔ کښې پروت وهٔ، که مشرق کښې که مغرب کښې — عبث ما په دهٔ پسے که ، تلاش یو خوا لټون بل خوا
که بلبل وته نګاه کړم که نظر په پروانه کړم — خو هم هسے راته ښکاری، مجنون یو خوا زبون بل خوا
په دا سترګو کښې دَ ښکلو ، نهٔ حیا وینم نهٔ شرم — بے له دغې چه م ولید، سحر یو خوا طلسون بل خوا
دَ دنیا د اکاروبار وبه نهٔ رسی انجام متله — ن بل خوا

(عمرودین عمر (مرحوم) مردانی)

دَ جنګ خبرے خوږے ساعت ئے تېرے دے

ډیره زمانه تیره شوه۔ کلونو پسے راوګرزیدهٔ۔ شلمه صدئ دَ تهذیب شروع ده۔ مګر حضرت انسان دَے چه دَ دهٔ په حرص کښ فرق را نهٔ غے۔ دَ نوے زمکے تلاش دَے۔ دَ توسیع مملکت کوشش دَے ورځ په ورځ نوی نوی آلاتِ جنګ۔ مهلک اوزار۔ نوے طریقے۔ نوے پالیسئ۔ نوی نوی چالونه او ترکیبونه اختیارولے شی او دَ سحر و جادو بازار ورسره ګرم دَے۔ په بل باندِ ظلم کول دَ سیاست عین ثواب ګنړلے شی۔ مونږ ته ډیره ښه معلومه ده چه چرته دَ افیمو خوراک دَ قوم دَ تباهئ او بربادئ او غلامئ او محکومئ سبب ګرزیدلے دَے چرته دَ خوب دارو قوم دَ غفلت په خوب کښ غورزولے دَے چرته یو قوم دَ بل قوم برخلاف خپله بردباغنئ په ډیر جوش سره جاری ساتلے ده او چرته ئے دَ یو قوم اخلاق حسنه په ځائے دَ هغه بهیمیت۔ شیطانیت۔ جور و ظلم۔ بے دینی۔ لامذهبیت او بد اخلاقی دَ افسانے په طور دنیا ته پیش کړے ده۔ اوس سوال دا دَے چه دا ترکیبونه او چالونه دَ څهٔ دَ پاره کیږی؟ دَ دے جواب مختصرًا دا دَے چه نور هیڅ نشته صرف دَ ملک ګیرئ هوس دَے۔ دَ مظلوم په ژړا دَ زړهٔ غوږ نهٔ شی ایښودے عجیبه خبره خو دا ده چه انسان دَ بل انسان په هډوکو آخته وی نو هغو ته هیڅ نهٔ شی ویلے او که حیوان په بل حیوان وبائی نو هغهٔ ته په حقارت سره ګڼے شی افسوس دَے چه ړومبی فعل ته دِ تهذیب ویلے شی او دویم فعل ته حیوانیت۔

او ریښتیا دا دَے شی چه نهٔ لوے خلق دروغ وائی او نهٔ مهذب قومونه تیکی لوټلی کوی۔ بلکه څومره مهذب قومونه چه موجود دی۔ هغوی همیشه دَ بنی نوع انسان دَ خدمت او دَ راحت دَ پاره کوشان دی او ادنیٰ قومونو په اوچتول او دَ ترقئ په شاه راه روانول دَ هغوی دَ ژوندکئ معیار وی۔ مګر دا ټولے خبرے دا سے بے حقیقت او بے اصلیت دی لکه دَ سمندر په مقابله کښ بحرِ سراب۔ دَ تاریخ دَ کتو نه معلومیږی چه نهٔ څوک دَ مظلوم آه و زاری ته ګوری او نهٔ دَ محکوم بیقرارئ نه ... موے ګوے سترګے دواړه ...

... ناره ... ناره ...

دَ جنګ عظیم نه پس هرکله چه دَ مخلوقاتِ الٰهی په زړونو کښ دَ جنګ نه نفرت شه او نفرت پیدا او دَ یورپ قومونه هم دَ قتل و خون ریزئ نه ستړی شو. نو دَ امن و امان خبرے ئے کړے. شاطران دَ شطرنج دَ نمایندګان قوم په جامه کښ دَ فریب په ستیج باندِ ظاهر شول او یو مجلس ئے جوړ کړ چه هغے ته مجلس اقوام ویلے شی. ظاهرًا دَ دے مجلس مقصد دا وُه چه بل جنګ ناممکن شی او په دنیا کښ دَ همیشه دَ پاره امن و امان قائم شی هرکله چه کمزوری او کم طاقت اقوام خبر شو نو هغوئ ډیر خوشحاله شو - ملک په ملک دَ دے مجلس دَ مقاصد اشاعت شروع شۀ او امید پیدا شۀ چه دَ جنګ دَ همیشه دَ پاره خاتمه وشوه - مګر خلق خه خبر وُه چه اوس دَ پالیسئ جنګ شروع شۀ. کوم طاقتونه چه په ډیرو علاقو قابض وو هغوئ ته ویلے شوی وو چه تاسو خپلے قبضے پریدئ. نوی نوی اصطلاحات وضع شو. سپه عراق، فلسطین، شرق اردن وغیرهم باندِ حکومت قائم شۀ او دَ خلقو په سترګو کښ خاورے واچولے شوے. دَ جنګ یو فوری اثر خو دا ښکاره شۀ چه ډیره وینه توے شوه او دیر افلاس و غُربت راغے. مګر دا چاته معلومه وه چه دا هلاکت به ځان سره خوابوُ هم راوړی- دَ زار روس تباهئ سره متصل بالشویک پیدا شول.

جرمن نقصانی شۀ مګر دَ ډیرو ظالمانو رعب وداب ئے ادچت کړ او دَ ازادئ روح پیدا شۀ- یو لوے سرمایه دار قوم چه ننن ورځ دَ دنیا په تجارت قابض دَ هغه حکومت موجوده حکمران دَے. هرکله چه بالشویکو دَ غلام اقوام دَ ازادئ اعلان وکه او خپله توجه ئے هندوستان او چین طرف ته راوګرځوله نو چونکه دَ روس او دَ هندوستان په مینځ کښ افغانستان پروت دَے بالشویکو خپله توجه چین ته واړوله او هغه خلقو ته کوم چه شاطرانِ سیاست دَ افیمو په خوراک یو عضو معطل کړے وه. بیا دَ خود دارئ وعظ او نصیحت ئے شروع که آخرکار دَ ازادئ جذبه پیدا شوه اګرچه شاطرانو دَ فریب و مکارئ نه پوره پوره کار واخست- مګر کامیاب نۀ شو. مکر و حیله برباد لاړلے- چال کارګر نۀ شۀ او چینیان نو یو حده پورے په خپل مقصد کښ کامیاب شو. دَ چینیانو کامیا[illegible]

هوم

ګورنمنټ سره دَ هندوستان خیال پیدا :

شو

سرحدی صوبے پورے جنگی میدان قائم شوۀ - دا رنګ دَ نورو قوموتو هم بو پاچ بل اعتماد پاتے نۀ شوۀ - جاپان دَ انګریزانو دَ سنګاپور مرکز حربي په معامله کښ بدګمان شوۀ دَ امریکے او دَ جاپان هم دَ ابتدا نه تعلق خراب وۀ ولے چه په بحرالکاهل کښ هر یو خپل اغراض مقدم ګنړل - الغرض برطانیه په شش و پنج کښ پریوته -

هرکله چه برطانیے ته دَ امریکے دَ بحری طاقت پته وۀ لګیدۀ نو خیال ئے وکړه چه دوستی ورسره ډیره ضروری ده مګر دَ جاپان سره ئے هم په دوستئ کښ فرق نۀ راوستۀ -

الغرض دَ ایشائي ملکونو دَ همیشه قبضے دَ پاره دا تجویز وشه چه درے وارو طاقتونو دَ عهدنامے دنوے کولو دَ پاره په واشنګټن کښ راجمع شول او ډیر بحث مباحثه وشوه - مګر فیصله ملتوی پاتے شوه -

څه موده پس دَ برطانیے پالیسئ دَ ایران و عربستان دَ کامیابئ راز ښکاره کړۀ یعني دَ "رضا سیما" دَ کلیتن سیاحت عرب - دَ فلبی تلۀ راتلۀ او قبول اسلام یو ساحرانه او شاطرانه چال معلوم شه - دَ عراقیانو دَ قومی فوځ دَ بهرتئ په فیصل الدولتین کښ خوښه نۀ کړے شوه - او دَ فلسطین یهود و نصاری دَ موجوده ذلت په ژوند کښ هرګز خوشحال او رضا مند نۀ دی - الغرض سه

یورپ زنے ست عشوه ده و دلستان و لیک

باکس ببرنے برد او عهد نشو ده زی

ایشیائی ممالک خو لا پریږده یورپ په خپل کور کښ هم دَ ګربۀ ګرسنه په شان پنجے تکولو ته تیار دے - دَ اټلی وزیراعظم مسولینی دَ برطانیه په لاس کښ یو ښۀ آله کار دے او دَ یورپ دَ یرولو دَ پاره یوه اعلیٰ ذریعه ده -

روند دَ خدائ په خاۀ غواړی دوه سترګے - اټلی ته دَ قرضے ضرورت وۀ - دا ضرورت ئے برطانیه رفع کړ اوس چه موسولینی دَ برطانیے دَ لاس لاندِ نۀ وَے نو دَ چا به وَے - دَ فرانس هوائي طاقت دَ جنګ عظیم نه پس ډیر زیات شوۀ په دے وجه سره نو دننه په حو[illegible] ی - امریکه دَ نیمے دنیا مالکه ده دَ بیړۍ وار یعنے دَ تیلو دَ کوټلے او دَ پنجے [illegible] سکال دَ جنګ سکرتری دَ ۱۰۵.......

او هغوي د جنګي طاقت د زياتوالي د پاره هڅه کوي [illegible] او [illegible] چه د دوه طاقتونو [illegible] د طاقتونو [illegible] پاليسۍ کښې بدلون وکړي او دا غواړي چه د دې طاقتونو نه [illegible]

د امريکې او روس په خپله [illegible] او امريکه د [illegible] د پاره [illegible] هغه صرف [illegible] هرګز نه دے.

هرکله چه په ګذشته ايام کښې د [illegible] حربه د [illegible] په [illegible] يو کانفرنس مقرر شو د هر قوم نمائندګان راغلل او فرضي خاکې جوړې شوې [illegible] روس د نيک دل نائب وزير خارجه ته هم تپوس وشو نو هغه جواب ورکړو چه که چرې تاسو عملي طور باندې فساد ورکول غواړئ او امن قائمول غواړئ نو ټولې [illegible] کړئ - توپخانې لرې کړئ - جهازونه غرق کړئ - آلاتِ جنګ تباه کړئ او [illegible] د پاره صرف معمولي پولس وساتئ ورنه دا کانفرنسونه ټول فضول او عبث دي. نورو سفيرانو او نمائندګانو چه دا واوريدو نو په خندا شو او ټوقې ئې شروع کړې.

د مصر او د انګريزانو تعلقات هم مضبوط نه دي طلباؤ بيا مظاهرې شروع کړې دي د انګريزانو پيش کرده شرائط نامنظور شو مسټر [illegible] حکومت دے، چه څه رنګ به موجوده پارټي چه دا د سعد زاغلول پاشا نهال کړے شوے دے تباه و برباد شي.

دارنګ هندوستان کښې هم د قوم قوم نعرې وهلې شي، کانګريس کم چه د [illegible] يو نمائنده جماعت دے. د سائمن کميشن بائيکاټ وکړو او دا ئې هم فيصله کړې ده که چرې د هندوستان په سرحد باندې جنګ شروع شه نو نه به مالي مدد ورکوي او نه جاني. ځکه چه کانګرس ته ښه معلومه ده چه د يورپ په نسبت په ايشيا کښې د جنګ امکان زيات دے. د ښې نښانو نه دا معلوميږي چه جنګ به کيږي او ضرور به کيږي.

په تير شوي دوو کښې چه وزيرستان ۲

با ذريعه باندې د سرحداتو بنه

صرف دَ اقدام دَ پاره شوی دی - په رزمک کښ یوه مضبوطه چونړئ جوړه شوه.
اوس به په کوه شوال بانډې چه یو دیر زبردست غر دے دَ قبضے تیاری ده. په
تیراه کښ دَ شیعه سنی جګړه په مخفی اشارو سره جاری ده - دَ چترال دَ دیر
باجوړ او دَ سوات نه دَ امداد کامله توقع ده -

دَ برما دَ سرحدات هم استحکام جاری دے -

دَ وکټرسیان او دَ کمانډر انچیف دَ تقریرونو نه ظاهریږی چه په هوائی
طاقت کښ دِ اضافه وشی او دَ هندوستان دَ سرحد دِ مضبوط کړے شی - هوائی
جهازونه دِ لوے جوړ شی چه دَ بم ګولئ په کښ به کافی تعداد راځی. دا ټوله
کار روائی دَ فارورډ پالیسی یعنی دَ اقدام دَ پاره بنا ده -

دَ جنګ خبرے خوږے ساعت ئے تریخ دے -

که چرې جنګ جوړ شی نو افغان قوم به سراسر برباد شی - زراعت به تباه ش
آبادی به فنا شی - خلق به هلاک شی ملک به کنډر کپړ شی - زهردار ګیسونه ب
هوا خرابه کړی - په زمکه به دَ وینو لختی روان شی هریو ذی روح به په خپل حا
حال کښ تنګ شی - خپل رونړه به دَ یو بل سره جنګیږی - په ډیرو به خوښ
میندے بوړے شی - دَ اسمان نه به ګولئ وریږی - دَ توپو درزار به خلق کاڼړۀ کړی - ا
دَ افغان قوم به له جهان نه ورک شی - خدای دِ دا ورځ نهٔ راولی -

---

زیور عجم ## افغانی اقبال سیاحت

دَ لاله مخ دے لړلے لا په رنګ — تورہ مهٔ بنده چه لا شته میدان دَ
صبر وکړه چه په بل تار ګوته کیږدم — تا ته واوردم دَ نوی رباب ت
کوم جلال چه سل جلال ئے دی په غیږ کښ — لا ماشوم دے په زانګو کښ دَ پ
اے په غاره دَ ... اب سوری ته ناست — ستا په غاره دے لا پروت کار دَ ن
په ... دے — لا خو کانړو کښ لعلونه شته هر
— ولے شمې دا لوے جهان درباند

(دَ بادشاه لوُر-کلرخ بیګم)

په ژړا اَختر اَو په خندا اَختر

ځما نوم کلرُخ بیګم دَ اکبر دویم کړوسئ چه دَ دیلی بادشاه وهٔ-ما ډیرے نهٔ وهٔ
لیدلے . او حضرت بهادرشاه چه دَ هغهٔ زوی او ځما نیکهٔ وهٔ ما لیدلے وه. مګر
ځما دَ پلار نه خفه وهٔ-مونږ هغهٔ دَ مرزا سلیم دَ ښځې طرفدار ګڼړلو چه هغې په
حضرت بادشاه انګریز ته عرضی کړے وهٔ- مونږ دَ خانم بازار کښې باهر دَ قلعے نه
اوخیژو . ځما دَ والد تنخواه وه چه دَ بادشاه سلامت سره به انګریز ورکوله- دَ
غدر نه یو کال وړمبے دَ رجب بزرګه میاشت په ۲۷ په شپه دَ معراج ځما نکاح دَ مرزا
تیمور چه مشهور په مرزا نشیلی سره وهٔ وشوه-چونکه هغه هم دَ بادشاه سلامت
ناخوښ وهٔ دَ قلعے نه باهر اوخیژ-شبقدر تیر شهٔ او رمضان (دَ روژے میاشت)
راغے هغه هم لاړهٔ اختر میاشت راغله- دَ وادهٔ نه پس دا وړمبئ میاشت دَ اختر
وه- زهٔ دَ مور پلار یوه لوُر ومه او مرزا هم دَ مور پلار یو نیازبین زوی وهٔ- دَ
اختر په شپه زهٔ دَ سحر کوه لاړم-دَ اختر نوے جوړه په ډیر حفاظت سره په ښهٔ
شان صندوق کښې پرته وه- بادامے حموُنږ خدمتګاره دَ اختر دَ خوشحالئ نه په ډیره
تیس تیاس کښې ګرځیده دَ هغې دَ ازادئ او دَ مرزا نشیلی دَ مهربانئ دَ وجه ځما
خوابنه دَ هغې نه ویښتهٔ پریکړ چه هغې ته څه شک پیدا شوے وهٔ- ما هم دَ دوی
په نسبت خپل کور کښې څه اوریدلی وو- ما تر دَ ویښتو پریکیدو تیوس وکړ چه
هغې ما ته وخندل ما وُوئے چه ضرور څهٔ نه څهٔ شته- ما بنام شهٔ-بادامے روژه
ماتے په ډیر ښهٔ ترتیب سره راوړے کینوو- مرزا نشیلی هم راغے-ځما خوابنے چه په
بل دالان کښې وه بادامه هلته ورغله - نو په خلاصه شوه- نغاره وغږیده - چیغے
سورے شوے - روژه دارو روژه دارو روژے ماتے کړئ- مرزا په خپل لاس ماله
قجورے راکړے- زهٔ وشرمیدلم- خو ما وخوړے- مونږ لږ وکه مرزا وُوئے څه چه بالا
خانے ته وخیژو او میاشت وګورو- باباجی په مسجد کښې دَ ے او مور م دَ اولِ ورځے
میاشت نهٔ شی لیدلے بالاخانے ته اوختو- دَ ۲۹ میاشت [illegible] نظر پریوت
مرزا وُوئے کلرُخې هغه ده میاشت [illegible] مرزا بیا

محامځ راغۍ داځ دُوړ ع انبساط عید دیدن روځ تو ـ ما وژنه ودیل اوس به باداګۍ راځي
او هغه به پوے شي ـ مرزا وخندل دے ویل ته هم داسے خبرے کوے ـ مورم دَ هیڅ
عاجزے نه هسے ویښتهٔ پوبکړه ـ مرزا نشیلي ځما خبرتن وه ځما دَ پاره خو هغه میاشت
وه خدائے او رسول خو هغه صرف ماته راکړے وه ـ میاشت په اسمان ده چه هغه
لکونو خلقو ولیده او په لکونو خلقو لیدلو مړهٔ شو او په لکونو خلق پیدا کیږي ود
ویني ـ مګر ځما میاشت صرف ځما دَ پاره ده او زهٔ دَ هغهٔ دَ پاره وم دَ اختر دَ میاشت
خوشحالي ډیره زیاته وی مګر نن چه څومره خوشحالي ده ـ نهٔ وه نهٔ به وشي
کیدے شي ـ شپه تیره شوه او بله شپه راغله ـ ما مرزا ته دُوړ راغله چه میاشت
چه بالاخانے ته وختو میاشت لږه غټه شوے وه ـ هغه دَ وړوکوالي تاثیرے نهٔ و
نهٔ زهٔ هغه وم او نهٔ مرزا هغه وهٔ ـ بیا م بل رمضان ته سترګے وے چه هغه راش
ځان سره به اختر راولي ـ بیا به ماښام وی بیا به باداګۍ روژه ماتۍ راوړی بیا ب
بالاخانے ته وخیژو او میاشت به ګورو ـ رمضان راغی مګر غدر ئے ځان سره را
دغه ته ۱۸۵۷ء والۍ ـ ځما باباجی او دَ مرزا پلار دواړه غدر نه رومبۍ مړهٔ شو او
دَ مرزا مور دَ غدر په شروع شروع کښې دَ فالج په مرض مړه شوه ـ ځما مور دَ مرزا
په کور کښې چه زهٔ دَ هغهٔ هم مالک وم ـ دَ غدر په راتلو مړه شوه ـ دَ مرزا دَ
انګریزانو سره ډیر تعلق او اشنائي وه ـ هرکله چه دَ انګریزانو قتل شروع شو
نو پوربیانو مرزا نشیلي ګرفتار کهٔ چه دا دَ انګریزانو جاسوس دَے ـ خپل کالي م
قتل ورکړل نو هله په ډیرو خوارو م ځان خلاص کړ ـ انګریزانو کشمیرے دروازه
ماته کړه او ښار ته راننوتل ـ بادشاه دَ همایون مقبرے ته لاړ او دَ ښار خلق قتل
اوتښتیدل مرزا دَ غویانو کاډی کښې زهٔ کینولم او په خپله هم کیناست کاډی ته ئے
پرده چاپیره کړه قطب صاحب ته لاړو دَ جهرنه په مقام چه ما باغ لګولے وهٔ او باره
دریے م جوړ کړے وه هغه ځائے سره دَ ګوره وُ فوځ مخے ته راغے ـ ماسره روپۍ
هیڅ نهٔ وے صرف پنځوس اشرفۍ او څلور دَ سرو کړے او یو دَ مرغلرو هار چه
ډیر قیمتي

... وُ فوځ دَ کاډی نه چاپیر شهٔ مرزا په پرده
دننه ...
... ګوره وُ دَ کاډی نه پرده اوچته

کړو۔ او مرزا ئے له لاسه ونیوهٔ او را ئے ښکلهٔ۔ زهٔ ورپورې ونښتم۔ مرزا ئے دګاړې
نه ښکته وغورزه وهٔ زهٔ هم پریوتم مرزا دَ پریوتو سره وددیدهٔ او کوره له ئې په
مخ سوک ورکهٔ۔ کوره دَ مرزا په ګیډه کښې سنګین ومنډهٔ پورے را پورے ئے تېر وُونیت
هغهٔ یو اه وکړهٔ۔ او زهٔ بے هوشه شوم۔ چه سترګے مې وغړولے ما ښام وهٔ مرزا مخ
کښې مړ پروت وهٔ او ځان مخ کښې یو مړ هلک پروت وهٔ۔ نهٔ وم پوهے شوے چه دَ
ګاډی نه دَ پریوتو په وجه مړ وهٔ۔ یا روستو مړ شوے وهٔ۔ کله پیدا شهٔ او کله مړ
شهٔ هیڅ خبر نهٔ وم بیا بیهوشه شوم۔ څو ګینټے بیهوشه وم۔ ماښام وه ځنګل وهٔ
نهٔ خپل وو نهٔ پردی وو نهٔ مې کپړے وے نهٔ اشرفۍ وے نهٔ مې دَ مرغلرو قیمتی
هار وهٔ۔ هیڅ نهٔ وو۔ وارث په وینو کښې ډوب مړ پروت وهٔ۔ بیا بیهوشه شوم
په نیمه شپه بیا په حوش شوم خهٔ ګورم چه ګیدړان وینے سټې او څه دَ مرزا لاش
(مُرده جسم) ته ولاړ دی۔ بیا بیرے بے هوشه کړم۔ لږ شان مې سترګے وغړیدے
هغه شان شپه وه۔ اوهُو۔ تکه توره شپه۔ ډیره دَ یرے شپه۔ داسے غم ما
په خوب کښې هم نهٔ وو لیدلے۔ دا بے وارثی دا بے کسی مخکښې مې دَ سرتاج (څوځے)
د مخامخ مې لال (خاوند) مړهٔ پراتهٔ دی۔ دواړه چپ دی ځما نه بے خبره دی۔ ما
هغو ساتنه کوله۔ یا الله دښمن ته هم دا حال مهٔ ښئې۔ دَ لرے نه دَ غړغړ اواز
راغهٔ نهٔ پوهیږم چه ګیدړ دَے او که بله بلا ده۔ دَ یرے نه مې زړهٔ اوزپیدهٔ۔ بیا
بے هوشه شوم چه صبا شهٔ نو زهٔ دَ یو باندیسی په کور کښې وم۔ هندو وهٔ ولے
ډیر رحم له سړے وهٔ۔ ښځیله هم بوډا وهٔ مګر مور ئے هم ژوندئے وه دَ سلو کالو
بوډئے ځما ډیر خاطر کوهٔ۔ ډیر مضبوط لاس ښپے وو ماته ئے وویل ځما زوئے ته
دَ ځنګل نه راوستے ئے ماورته وویل هلته خو مړی هم پراتهٔ وو۔ ولے هغوئې
ځناورو وخوړل۔ هائے دَ هغو یو موټے خاورے هم نهٔ شوے۔ چه دَ امن دَ امان
ورځے شوے نو ما بوډا باندیسی ته وویل چه ما ډیلی ته بوزه چه شاید خپل خپلوان
پیدا کړم۔ او وئیم۔ بوډا عاجز دَ خپلے مور خادر دَ پړدے دَ پاره ماته راکړ هغه ځانے دَ
ډیلی نه دوه کروهٔ لرے وهٔ په خپلو ښپو هلته به
دَ خانم بازار زوان پروت وهٔ۔ کورونه

کوردم
به

دَ اشنا سترګو هم چرته پته نهٔ وه- یو چوبدار ما ولیدو چه هغهٔ دَ انګریز نوکری
وه-ما هغهٔ ته قدرت (نوم) قدرت نارے کړے چه هغه به مرزا ته ډیر
او دَ قلعے خبر به ئے راوړهٔ- قدرت زهٔ و نهٔ پیژندلم ما ورته خپلے پتے او
په سرو سترګو ئے وژړل او خپل کور ته ئے بوتلم او وی ویل نهٔ ځما خور
ستا رور یم- بیا بانډیسے رخصت شهٔ چه ما به ورته پلار وے- قدرت کو
روسیدل شروع کړل- یو رمضان او دَ هغے اختر چه م دَ هغے انتظار کاوهٔ
غدر کښی تیر شهٔ- خبر نهٔ شومه چه کله راغے- او کله تیر شهٔ- یو رمضان بیا
بیا په ۳۰ دَ رمضان دَ اختر دَ میاشتے تلاش شهٔ قدرت کوم بالا خانه چرته وه
لهیل (دَ ټیکرو) کور ئے وه په غولی کښی م میاشت ولیده یو غمګین صورت
راته ښکاره شهٔ او داسے معلوم شهٔ چه دا مرزا دَے او ځما دَ اتو میاشتو
بچے ئے په غیږ کښی دَے- شاید چه ځما په زړهٔ کښی زخمونه وو په هغے کښی
شروع شهٔ- ما وژړل او ښهٔ م وژړل- زه بے کوره شوم خو او م نهٔ ژړل
نه پریوتم خو م او نهٔ جوړ په بیهوشئے بانډ بیهوشی راغله خو م او نهٔ ژړل
بانډیسی په خیرن او بدبویه کور کښی وم خو م او نهٔ ژړل- اه کمزن زهٔ
میاشتے اوژولم نهٔ یم خبر چه څهٔ څهٔ ئے راته یاد کړل- هغه میاشت ده
ده په هغے ټولے کښی م ولیده چه په کوم ځائے کښی م دَ مرزا په کور کښی
نزکیٔ ده- رونبانه ده دَ رمضان نه پس راغلے ده- دَ اختر خبر ئے راوړے
ماله ولے ژړا راځی؟ ولے مرزا به ماته ځما دَ سترګو نور، ځما دَ زړهٔ ټکړه، ځما
بچے نن ماته په غیږ کښی راکړی- میاشت خو رڼائی کوی- میاشت کتے شی
میاشتے دَ کتو خوشحالئے کیږی، ما له څه وشو- ماته دَ دی خوشحالی ولی نهٔ راځی
هم رونړے نیولی دی- ما خو دا خبرے ابرے کړے چه زهٔ دَ ډیلی دَ بادشاه لور
غریبه یم- مګر دَ خدائے په کور م صبر دَے بیا دا اختر ماله خوشحالی ولے نهٔ
دَ میاشتے خطا نهٔ ده ځما دَ حالت خطا ده دَ هیچا نهٔ ده په دنیا کښی دغه کیږی
او ه[illegible]
دَ[illegible] بو میاشت م په خندا اولیده او بله په ژړا
(ابوسعید خلیل الرحمان)

اِسلام او دَ سرحد پښتانهٔ

دَ دنیا دَ هغه قومونو په شمار کښ چه دَ خپل ژوندانهٔ دَ بقا په کشمکش کښ ځ دَ خپل نوم نغاره غږولے ده یا غږوی پښتانهٔ هم ممتازه درجه لری دَ احمدشاه شیرشاه او محمود غزنوی نومونه داسے نهٔ دی چه دَ زمانے اوږدوالے به هغه هیر کړی موجوده زمانه کښ هم چه نورو قومونو دَ علم او عمل په برکت خپل ځان دَ دنیوی ترقئ شاهراه ته رسولے دَے پښتانهٔ هم خپل لاس ښپے خوځوی خپله هستی قائمه ساتی- مګر دَ سرحد پښتانهٔ دی چه دَ علم او عمل په رڼړا ورځ کښ هغه ښان دَ غفلت په خوب اودهٔ دی اَړخ نهٔ بدلوی-

عجیبه خو دا ده چه ټول مسلمانان دی او څه اوسنی مسلمانان نهٔ دی بلکه دَ سرنه مسلمانان راغلی دی- نو حیرانی ده چه یو مسلمان بل پښتون- او بیا دَ نورو قومونو نه بیسته او لاندِ ژوندون. دا ولے؟ ځکه چه خلاقِ عالم او قسام ازل پښتانهٔ یو داسے قوم پیدا کړے دَے چه هغه ټول صفتونه- جذبے- احساس او قوی چه یو ژوندی قوم له په کار دی هغه ټول دَ پښتون خیر کښ اخلی دی مګر عجیبه ده چه دَ سرحد پښتانهٔ دی چه دَ اسلام دعویدار دی او خپل اسلام ورَ دَ نورے دنیا نه ښهٔ ښکاری او بیا هم دَ دنیا په رفتار کښ دَ هر قسم ترقئ نه محروم دی حالانکه دَ مسلمانو دَ خدائے هغه خدائے چه په رښتیا خدائے دَے دَ هغهٔ وعده ده چه ایمان او ښهٔ عملونه کښ وی هغه به په زمکه کښ خپل خلیفه نائب او بادشاه کوم ره کوره اولسمه سیپاره- سورة انبیاء- اتلسمه سیپاره سورة نور په نهمه سیپاره سورة اعراف کښ وعده ده چه ایمان او ښه عملونه کښ وی نو دَ آسمان او دَ زمکے برکتونه به په هغو راسپړم- اوس چه دے وعدے ته کورو- او دَ پښتنو موجوده پستئ ته نظر وکړو نوځکه دا خیال پیدا شی چه نعوذ بالله یا منداه دروغ وائی یا څه وجه ده چه مونږ دَ هرځا نه لاندِ او خوار خسته یو-

دَ دے حل ډیر آسان دَے دا کتل په کار ... دَ اسلام څه تعلیم دَے او مونږ څهٔ کوو

خدائے وائی دروغ مهٔ وائی. ناحق قتلونه مهٔ کوئ. غلا مهٔ کوئ. زنا مهٔ کوئ. زور ظلم مهٔ کوئ. پردے مال مهٔ خورئ. ښهٔ کوئ بد مهٔ کوئ. ځان پاک. لباس پاک او ځائے پاک ساتئ هره خبره او هر عمل چه تاسو په ځان نهٔ غواړئے بل سره مهٔ کوئ کومه خبره او کوم کار چه په ځان ښوښوئ هغه شان بل سره کوئ. دا قوانین دی دا احکام دی چه خدائے ئے فرمائی قرآن ئے ښئی او هر عاقل بالغ نر او ښځه ئے د خپل ضمیر په رڼړا پیژنی. دا هغه قوانین دی چه دَ اسلام اصلی اصول دی. او دَ دے احکامو او قوانینو منونکی ته مسلمان وائی نو اوس که څوک دروغ وائی، غلا کوی، زنا کوی، ناحق قتلونه کوی، پردی مالونه خوری، زور ظلم کوی، شر او فساد پسے گرزی، دَ امن امان دښمن وی په بدۍ پسے هر وقت ملا تړلی دی. هغه څنګه دا دعوے کولے شی چه زهٔ مسلمان او په رښتنے مسلمان یم. دا صحیح ده چه پښتانهٔ اکثر لمونځ اودس کوی، څنے څنے ډیر ښهٔ خیرونه په کښی وی مګر څنے خبرے منی او څنے نهٔ منی. داسے مطلب کله حاصلیږی. دا خو صاف جواب دے چه يُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَيَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ دَ مسلمان دَ تعریف نه سړے باهر وی او دا څه عجیبه خبره نهٔ ده. کوره یو سړے دَ چا نوکر وی نو دَ مالک په رضا کار نهٔ کوی خو چه څه د ده په زړهٔ راځی هغه کوی نو وایه داسے نوکر دَ مالک نه دَ ښه سلوک او دَ انعام طمع کولے شی او داسے نادان مالک به څوک وی چه داسے نافرمان نوکر به ئے ساتی.

× دا رنګ څومره حال دَے چه دَ خدائے احکام او قوانین په ښهٔ شان پیژنو مګر کوو ئے نه چه څومره زړهٔ غواړی حالانکه ښه پوهیږو چه دا دَ عقل او دَ ضمیر نه خلاف او ناکاره دی. نو وایه مونږ به څنګه ښادَ ورځ وینو. شکر دَے چه دَ پښتنو په خپله ژبه کښی "پښتون" رساله جاری شوه. چه دَ اسلام حقیقی احکام. دَ قرآن مغز دَ خدائے او رسول ... صحیح لاره دَ هر پښتون غوږ ته رسوی. هر پښتون دَ اسلام په صحیح لاره روان ... او ... دَ الله تعالیٰ دَ وعدے خپل ځان اهل ثابت کړی. دَ هر چا دَ پاسه دی. دَ دنیا او ... په ... اصلے کړی. آمین. ×

(بے نوم مضمون)

دَ افغانستان ملکه

او

دَ یورپ لباس

دَ شاهِ افغانستان سیاحت او دَ یورپ سفر یو داسې سفر دَے چه دَ دنیا په شاهانو سیاحتونو کښې به دَ دے نظیر پیدا نهٔ شی نهٔ دَ کوم بادشاه دومره عزت کله شوَے دَے پرونۍ خبره ده چه افغانستان دَ دنیا په وحشی قومونو کښې حسابیدهٔ نهٔ دَ هیڅ عزت حقدار وهٔ نهٔ په کښې موجوده تهذیب وهٔ نهٔ تعلیم نهٔ تر نه دَ چا څه امید کیدَے شُهٔ چه دا وحشی قوم به هم کله دَ دنیا په مهذب قومونو کښې شریک شی-مګر دَ یو غازی امان الله خان په برکت سره (خلّدَ اللهُ مُلکَهٗ) پښتانهٔ دَ تهذیب دَ میدان په هغه سر کښې ښکاری-دَ غازی امان الله خان چه څهٔ عزت په یورپ کښې شوَے دَے هغه څه پټه خبره نهٔ ده-دَ امیر صاحب سیاحت نهٔ دَے بلکه په دنیا کښې معلومیږی یو لوَے انقلاب پیدا شهٔ-مګر سوال دا دَے چه دا دومره عزت دَ دهٔ ولے وشهٔ-ایا دَے افغان دَے یا بادشاه-او دَ دے وجهے نه دا دومره خاطرداری وشوه یا دا دَ دهٔ دَ ازادَۍ قدر وهٔ یا په دهٔ کښې خپل ذاتی داسې کمال وهٔ چه تمام بادشاهان ئې په عزت کولو مجبور کړل او دَ تمامی دنیا په زړهٔ کښې ئې ځاے پیدا کړ-اول صورت خو نهٔ دَے ځکه چه دَ دهٔ پلار هم پښتون وهٔ او نیکهٔ ئې هم او بادشاهان هم وو-او نور هم دَ مشرق ډیر بادشاهان یورپ ته تلی دی مګر دَ هیچا هم دومره عزت نهٔ دَے شوَے او ازاد هم وو مګر دَ یورپ خلقو ئې هیڅ پروا نهٔ ده کړے.دَ دے نه معلومیږی چه دا ټول دَ دهٔ خپل کمال دَے-دا منم چه دَ ازادۍ او بادشاهۍ هم دَے کښې دخل شته مګر دَ افغانستان ازادی او بادشاهی هم دَ غازی امان الله خان په وجه سره عزت موندلے دَے-بلکه دَ دے دواړو وجود دَ هغهٔ په برکت دنیا ته راغلے دَے ورنه ازادی چرته او افغانستان چرته نو ... دَ امیر صاحب په ذات کښې دَے.

دا هم د هغه په مینه کښې ټوکې ټوکې شوې دي او زړونه یې لړزېږي

کوم راغلي چه د رښتیا په وخت کښې په مونږ د هغوی او د

و نیسي او په زړه تړلو ته رښتیا شي دا هم د دوی په زړونو کښې د

په ښه کښې یو سړی وینه دغه شکوه چه خدای به ته توکې او ته کوم

په جواب کښې او ویل چه ته د بیا اخلې چه د پوه شوې ته هغه

یله د خدای نه غواړې هم دا ډېرې توکې خلکو دي چه د هغه

رنگ یې بدل کړ او د خلقو خیالات یې په یله طرف او د

هندوستان چپ کړل ځکه چه د هغو چه څه وړي دي هم د

دا هم د ده د هغه سوچ اور دی چه په مصر کښې د انگرېزانو

یو ملک نه سوال کړی چه ته د ابو صاحب په راتلو باندې

لې. نو هغه ورته جواب ورکوی چه ځکه په ده ته دي خوش چه

مسلمان دی او د مشرق دی. ځکه د دې بادشاه سره په

دی په رښتیا سره د خپل وطن دوست دی. دغه راسي بادشاه چه په

نه معلومیږی ځکه سره یې راسي جوړ تازه وکړله لکه د ورور سره چه

که زه ژاړم نو دی هم راسره ژاړي او که زه خاندم نو دی هم راسره خاندي

کوم اغوږي چه ځکه په پښه کښې ماتیږی هغه د هغې په ذره کښې ماتیږی

ولې د ده په راتلو باندې نه خوشحالیږم خدای دې هوکله راولي هکله دې هوکله

راولي.

د مصر نه پس غازي امان الله خان د افغانستان بادشاه یو واحد ملک ته

چه هلته د رحم قدر نشته. د زړه قدر نشته. زاري او منت د چا څوک نه اوري

نه مني مذهب او آخرت نه پیژنی بې د ځان نه بل څوک ورته سړی نه ښکاري

قدر دی نو د خودداری او د آزادی دی او کوم تهذیب چه هغو پیدا کړی

په هغه پوهیږي نو

نه د کور نه پاهر وطن

دا هم د هغهٔ په دینه کښې قومي جوش وهٔ. بل بادشاه دنیا ته نن اوسه پورې نهٔ دے راغلے چه د رخصت په وخت کښې یو معمولي دهقان او سپاهي په سینه پورې ونیسي او په ژړا ژړا ترې رخصت شي دا هم د دهٔ په زړهٔ کښې د ازادۍ قدر وو چه په بمبئ کښې یو سړي ورته دعا وکړه چه خدائے دې تا هغوی بادشاه کړي نو دهٔ ورته په جواب کښې اوویل چه ته ډیر احمق یې د یوے غلامئ نه ځان خلاصوے او بله د خدائے نه غواړے. هم دا ورځ عوزتو خبره وه چه د هندوستان د سیاسي رنګ ئې بدل کړ او د خلقو خیالات ئې په بله واړول او د همیشه د پاره ئې هندوان چپ کړل ځکه چه د هغو چه څه ویره وه هم د دهٔ نه وه.

دا هم د دهٔ د همدردئ اثر دهٔ چه په مصر کښې د البلاغ اخبار ایډیټر نه یو هلک نه سوال کړی چه ته د امیر صاحب په راتلو باندې ولې دومره خوشحال ئې. نو هغه ورته جواب ورکوی چه ځما په دے نهٔ یمه خوښ چه دے بادشاه دے مسلمان وے او د مشرق دے. ځما زړه د دے بادشاه سره په دے مینه دے چه دے په ریښتیا سره د خپل وطن دوست دے. دے داسے بادشاه دے چه بادشاه نهٔ معلومیږي ځما سره ئې داسے جوړ تازه وکړلے لکه د ورور سره چه څوک کوی که زهٔ ژاړم نو دے هم راسره ژاړي او که زهٔ خاندم نو دے هم راسره خاندی. کوم اغزے چه ځما په پښه کښې ماتیږي هغه د هغهٔ په زړهٔ کښې ماتیږي. زهٔ به ولې د دهٔ په راتلو باندې نهٔ خوشحالیږم خدائے دې ئې هر کله راولي خدائے دې ئې هر کله راولي.

د مصر نه پس غازي امان الله خان د افغانستان بادشاه یو داسے ملک ته ځي چه هلته د رحم قدر نشته. د ژړا قدر نشته. زاري او منت د چا څوک نهٔ اوري. خدائے نهٔ مني مذهب او اخرت نهٔ پیژني بے د ځان نه بل څوک ورته سړی نهٔ ښکاري. کار قدر دے نو د خودداري او د ازادئ دے او کوم تهذیب چه هغو پیدا کړے دے

... په هغهٔ پوهیږی نو سړے

... لے نهٔ د کور نه باهر وتلے ...

مګر کوم وقت چه هغه د یورپ زمکې ته ورسیده هم هغه وقت نه دے ملوکي باچشاه
وه. نه هغه امیر وه چه یو څو ورځې وړاندې د مهمندو په جرګه کښې ولاړ وه خبرې
نے کولے او یو خوارکي مهمند ورته ووئیل "امیر صاحب پس جا له هم ملا مه کوه که نه ؟
دیر مه کړیږه چه زه هم خبره وکړم" او ده ورته وفرمائیل ... نه به کړیږم"
بلکه دلته داسے معلومیده چه دے هم د یورپ بادشاه دے او هم په دے آب د
هوا کښې پیدا شوے لوے شوے دے۔ او دومره خود دار چه معلومیږی تمام یورپ
د ده زیر فرمان دے۔ د اتول سفر د ده په خلاصیده دے د یورپ تمام متعصب
اخبارات په دے انتظار کښې دی چه کله به د امیر صاحب نه څه غلطی کیږی او
دوی به پرے اعتراض کوی او سپک به ئے کړی کمو هیڅ عیب ورته نه ښکاره کیږی
نه د هغه په خود دارئے کښې څه عیب موی نه په لباس کښې نه په خبره کښې څه
نقصان او نه د یورپ د تهذیب نه خلاف څه کے شته۔ نه د هغو کړنلو۔ د دنیا
د تباهئ سامان۔ دریائی بیړے په ده بانې څه دهشت پیدا شه۔ تمام یورپ حیران
دے چه دا څه رنګ سړے دنیا ته راغلے دے۔

× هم دارنګ د افغانستان ملکے چه کوم وقت د مغرب په زمکه قدم ایښے دے
دا نه معلومیږی چه دا هغه مادرِ وطن ده چه د کابل په کوڅو کښې به په جنګو پسے
ګرزیده او په یو څو ورځو کښې ئے اته سوه جینکئ په مدرسه کښې داخلے کړے او
د هغو د تعلیم انتظام ئے وکړو بلکه داسے معلومیږی چه د یورپ یوه ملکه ده او
تمام عمر ئے په یورپ کښې تیر کړے دے۔ نه د یورپ قومونه د هغے په وضع اعتراض
کولے شی نه په ګفتګو بانې۔ نه په لباس بانې او نه د هغے په شاهانه خود دارئے
بانې۔ د یورپ تمام ملکے د هغے هرے ادا ته کوری او حیرانیږی چه د کابل دے
غرونو کښې دے څرنګ دا تهذیب پیدا کړے دے۔ او دا تمامه تبدیلی د شاه افغانستان
په حکم او اجازت سره وه۔ ×

هغه ته دا معلومه ده چه دا تول تصویرونه په افغانستا ... ستان ته حتی
هغه ته خپل قومی غیرت معلوم دے۔ ... د ته په
بنځه خومره غیرت ورځی۔ هغه ... بهانه

سره په افغانستان کښې د فساد پيدا کولو کوشش کوی او د هغو خلقو د پاره چه
د زمانې د رنګ نه ناآشنا وی دا يو لوے سند دَے۔ دا هرڅه غازی امان الله خان
ته معلوم دی ګر ده ته هم دَدے هيڅ پروا نۀ لری هغه ته دا هم معلومه ده چه د مذهب
په خاندانونو به د دے اثر پيوځی او مُلايان به ماته ځۀ وائی نۀ د هغۀ زړۀ د اسلام
له درده خالی دَے۔ مصطفٰے کمال اوۀ ورځے خطبه ورکړے ده ګو يو وار هم د هغۀ
په خوله الله د خدائے نوم نۀ وۀ راغلے او غازی امان الله خان بے د خدائے د نام
نه يو قدم هم نۀ ږدی۔ ګر په دے وخت کښې هغه چه څه کوی محض د دے د پاره
چه يورپ ته معلومه شی چه يو افغان دا قابليت لری چه په کوم الټی کيټ او تهذيب
بانې يورپ فخر کوی په لسو ورځو کښې په کاله وجه سره هغه حاصلولے شی او د
افغانستان ملکه په هفته کښې کوين الزبته (مشهوره ملکه د يورپ) جوړيدے شی۔
څوک چه اخبارونه ګوری هغوی ته دا په ښه شان معلومه ده چه د افغانستان ملکې
چه په انګلستان کښې کومه وضع او لباس اختيار کړے دَے په اټلی کښې نۀ وۀ او نۀ په
فرانس کښې وۀ چه د فيشن کارخانه ده نۀ په جرمن کښې نۀ به اسنده انشاءالله دغه
لباس اختيار کړی۔ آخر د انګلستان د خصوصيت څۀ وجه ده يوه وجه خو دا ده
چه د يورپ په نورو ملکونو کښې ملکه نشته۔ د افغانستان د ملکے د سيالۍ ملک
انګلستان وۀ او تمام يورپ ته دا معلومه شوه چه د افغانستان ملکه د تمام يورپ
د ملکے سره هر تهذيب کښې برابره ده۔ بله دا ده چه امير غازی انګلستان ته دا
ښودله چه د هغۀ قوم د هرے ترقۍ او د هر تهذيب حاصلولو د پاره تيار دَے
او دا ټيز هغه په يو څو ورځے کښې حاصلولے شی۔ او لارډ رانډشے چه په خپل
اسپيچ او بيان کښې دا ويلی وو چه باغستان جاهل دَے او جهالت د دے لائق نۀ
چه په تهذيب بانې قربان شی او ميدان ورته خالی کړی۔ د دے لارډ دا خيال غلط
دَے افغانی قوم په هيڅ کښې د چا نه کم نۀ دَے۔

شوه پرده نو د افغان په قوم ~~مقصد ئې خيال وۀ پاتے~~
چه د ګلو غونچه شان جنګے عزونۀ ته
د نسل په خوی کښې لاړ ونه کوی د جنګ په ميدان

کښې په عقلي رواجونه وی او خاوندان د ووټ په او نورو بابو تړلی له ایښی وی دغه ملی او ووټ په سره ایو کښې وړاندې وی. د دا سی قوم ملکه په ځله پرده وکړی. نه ورله پرده کول مناسب وی. د پښتنو په دی انداځه بابل له په دنیا کښی څوک اعتراض کولی شی یا هغه غلط د هندوستان اسلامی قومونو دی کار د افغانستا په پرده کښی له اسلام له دومره لری نه ده لکه د هندوستان پرده چه د اسلام نه لرې ده. کومه پرده چه په هندوستان او پنجاب او صوبه سرحد کښی رائجه ده هغه هیڅکله د اسلام پرده نه شی کیدی. نه اسلام د داسی نقصانی پردې اجازت ورکوی. نه چرته بنځو په داسی سختو قیدو کښی غورځوی نه ئې د کار نه اباسی. د پښتون په بل نمبر کښی به انشاءالله زه په دې بابو پوره مضمون لیکم.

(عبدالمجید افغانی. مشن کالج پشاور)

رائے

په خدمت کښی د چلونکی (ایډیټر) صاحب

السلام علیکم. د مولانا صاحب د وینا په مطابق زه د ښځو په دې مضمون بابل په یو څو ټکو کښی خپله رائے ظاهروم امید دے چه د ښځو د مضمون سره به ئې شائع کړئ. او ما به مشکور کړئ.

د کوټکو سی نه داسی معلومیږی چه د بعضو روح مړو، رونډ زړو، خلقو په سترګو کښی د افغانستان ازادی او ترقی عزیزیږی او دا خیرخواهی کوشش کوی چه په خپل سره ځمونږ د سرګل، ځمونږ د زړه ارام، ځمونږ د جرګې مشر، ځمونږ د کنډک شپون، ځمونږ د محفل شمع غازی شاه امان الله خان (سلطنت دې ئې همیشه قائم اوسی) په خلقو کښی بد نام کړی. په خپله ځو مو دا ایمان دے چه عزت د ده کیږی او د خوشحالۍ نه مونږ باغ باغ کیږو. باقی پاتې شوه د پردې خبره د مولانا صاحب خبره بالکل درسته ده چه په پښتنو کښی د اول نه کومه پرده ده. چه "اوس راغله د دول په سوری" شاه امان الله هم خو دا د گنبون رود دے او چه څومره د شریعت تعلق د ... ریښتیا سره د شرعی پردې لحاظ ساتی

سوکړے

(عبد الغنی صاحب طالب علم)

یو پلار خپل ځوئے ته دَ سبق په باب دا سے تپوس وکړ:-

پلار- خوږ ځویه تا نن جماعت کښ ملا صاحب ته څۀ زده کړل؟

ځوئے دیره خو ته ځما نه هرساعت تپوس کوے-

پلار- دے دَ پاره چه ستا سبق پوخ شی-

ځوئے- بابا نن خوږ عجیبه سبق لوستے دَے- "اودِلید اودِم لید" (لَمۡ یَلِدۡ وَ لَمۡ یُولَدۡ)

یو درے بیوقوف په بیړے کښ ناست وو خبرے ئے کولے- دا ئیکے:-

رومبی- که چرِ په دریاب اور اولږی- دا کبان به چرته لاړ شی؟

دوئیم- دَ ونو په تنو به پورته سوکړے ته اوخیژی نو چرته به لاړ شی

دریم- اے بیوقوف دا څه عوا میښے دی چه ونو ته به اوخیژی-

یو سړے ځوئے ته په نصیحت سنړے شۀ نو په غصه ئے ورته ووے

پلار- تۀ ځما نصیحت په یو غوږ اورے او دَ بل نه ئے اوباسے-

ځوئے- دے دَ پاره خو خدائے دوه غوږونه راکړی دی کنی یو ډیر وو

دَ باهر یو سړی ځوئے ښار ته سیل دَ پاره راوستے وۀ- چه په ق...

خوانه کښ ئے دَ سپیل اواز سره دَ کنوړو شوڼک واوریدۀ نو پلار...

ئے ووے چه ماته سپیل واخله- پلار ئے ماشکی ته دوه پیسے ورک...

چه دے هلک ته سپیل ورکړه هغۀ چه زیر جام کوړی ک...

دَ مشکه نه اوبۀ ورکړے نو هلک دَ خولے نه تُو کړے چه دا خو اوبۀ دی

دا نکان اوبۀ هم په څه چل...

په "پښتون" کښې د اشتهار ورکولو نرخ

د ځای اندازه	یو ځل د پاره	درې ځل	شپږ ځل	دولس ځل
ټول مخ	۸ر	۱۲ر	[illegible]	[illegible]
نیم مخ	۸ر	۱۲ر	۱۲ر	[illegible]
د مخ څلورمه برخه	۴ر	۴ر	۱۲ر	۱۲ر
یوه کوټبه	۴ر	۹ر	۱۵ر	[illegible]

د ټول پاڼې په دوهم، دریم مخ باندې په سلو پسې پنځویشت روپۍ او په څلورم مخ باندې سلو پسې پنځوس روپۍ او په مضمونو کښې اشتهار ورکولو د پاره په سلو پسې پنځه اویا روپۍ زیات قیمت به لګي۔

مضمونو رالیږونکو ته هدایت

"پښتون" نشر مضمون د بیتونو نه زیات خوښوي۔

هر مضمون دې داسې وي چه څوک نه خرابوي۔ له ناروا نه ګرکه بېل کوي، د قام او د ملک مینه رالېږدي، په دین باندې ټینګ کیدو ته تیاره وي۔ د مسلمانانو د رور ولۍ ملا مضبوطه وي، غرضه ټوب لرې کوي او سرټوب پیدا کوي۔ لنډه دا چه د اسلام حکمونو ته د بندګۍ سر راټیټوي۔ او عمل د پاره ئې لیواله کوي۔

مضمون دې په صفا ساده پښتو کښې وي۔ یعنې د جرګې پښتو۔ چه سره د اوریدو پر بندې زر پوه شي۔

د رسم خط او د خوش خطۍ لحاظ ترڅېن وس هرچاته په کار دے۔

مضمون دې د کاغذ په یو مخ لیکلے شي۔ او [illegible]

که کوم مضمون رساله کښې ونه وانو [illegible]

مضمون زیاتولو کمولو دهم څوک [illegible]

په سود سودا اخستو کښې دوه خبرې

یاد لرئ

یو دا

چه

دکاندار د مسلمان وی

بله دا

چه

سودا ارزانه ورکوی

د دے دواړو خبرو د پاره

د قصه خوانی بازار

کښې

بشیر سټور

نوم ئے دکان دے چه هلته ستاسو د کار هر شئ ښه او ارزا
لاس ته رازی - لکه جرابے، مفلر، ټانګې، تولیئے، سویټر
بنیانې، خوشبویه صابونونه تیلونه - عطر، لونډر، او نو
نور څیزونه دے دا چه د یه کاربار هر شئ ښه، تازه
ارزان